

Prisila na seksualni odnos među mladima

Tudić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:158:814159>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-28**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Prisila na seksualni odnos među mladima

Ime i prezime studentice:

Petra Tudić

Zagreb, rujan, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Prisila na seksualni odnos među mladima

Ime i prezime studentice:

Petra Tudić

Ime i prezime mentorice:

doc. dr. sc. Gabrijela Ratkajec Gašević

Ime i prezime komentorice:

prof. dr. sc. Irma Kovčo Vukadin

Zagreb, rujan, 2020.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Prisila na seksualni odnos među mladima* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Petra Tudić

Mjesto i datum: Zagreb

Prisila na seksualni odnos među mladima

Ime i prezime: Petra Tudić

Ime i prezime mentorice: doc. dr. sc. Gabriijela Ratkajec Gašević

Ime i prezime komentorice: prof. dr. sc. Irma Kovčo Vukadin

Program/modul na kojem se polaže diplomski ispit: Studijski program Socijalne pedagogije/
Odrasli

Sažetak:

Seksualna prisila među mladima rastući je i ozbiljan problem koji nosi niz negativnih posljedica za one koji je dožive. U Američkoj literaturi ovaj je pojam uvriježen te se istraživanja na populaciji mladih, posebice studentskoj, provode od sredine 20. st. dok su u Hrvatskoj istraživanja ovakvog tipa izuzetno rijetka. Unatoč dugoj tradiciji istraživanja u SAD-u terminologija koja se odnosi na pojam seksualne prisile, ali i način istraživanja samog fenomena nisu ujednačeni. Stoga je cilj ovog rada predstaviti obilježja fenomena seksualne prisile kroz prikaz relevantnih saznanja iz literature koja je objavljena od 2010. do 2020. godine. Fenomen seksualne prisile biti će predstavljen kroz sljedeće elemente: definicija pojma seksualne prisile, strategije prisile, prevalencija, posljedice kod žrtve, obilježja prisile s obzirom na spol počinitelja te metodološki pristup u istraživanju samog fenomena. U ovom radu, slijedeći PRISMA model, analizirano je 11 istraživanja koja su odgovarala kriterijima uključivanja. Temeljem provedene analize može se zaključiti kako ne postoji unificirana i općeprihvaćena definicija seksualne prisile, no postoje zajedničke značajke definicije (tip kontakta i strategija kojom je kontakt ostvaren) koje su slične kod većine autora. Heterogenost u definicijama fenomena uvelike otežava mjerenje prevalencije bilo počinjenog ili doživljenog iskustva seksualne prisile. Varijabilnost u stopama prevalencija lako je objašnjiva konceptualnim i metodološkim okvirima pojedinog istraživanja. Stope prevalencije kako seksualne viktimizacije tako i počinjenja seksualnog nasilja niže su za one oblike seksualne prisile koji se odnose na spolni odnos nasuprot seksualnom kontaktu te za strategije više razine (onesposobljenost žrtve i upotreba fizičke sile) u odnosu na one niže razine (verbalni pritisci, strategije uzbuđivanja). Rezultati ukazuju kako žrtve nakon proživljenog iskustva seksualne prisile doživljavaju dijapazon negativnih psiholoških, socijalnih i akademskih posljedica koje ometaju njihovo svakodnevno funkcioniranje. Analizirani radovi u najvećoj su mjeri bilježili samo spol žrtve, a ne počinitelja zbog čega podataka o obilježjima prisile s obzirom na spol počinitelja manjka. U radu je opisan metodološki pristup u istraživanju fenomena seksualne prisile. Isto tako predstavljene su smjernice za buduća istraživanja.

Ključne riječi: seksualna prisila, seksualni napad, seksualno nasilje, studenti, mladi.

Summary:

Sexual coercion among young people is a growing and serious problem that carries a number of negative consequences for those who experience it. In the American literature, this term is common and research on the youth population, especially students, has been conducted since the middle of the 20th century, while in Croatia research of this type is extremely rare.

Despite the long tradition of research in the United States, the terminology related to the concept of sexual coercion, but also the way of researching the phenomenon itself are not uniform. Therefore, the aim of this paper is to present the characteristics of the phenomenon of sexual coercion through the presentation of relevant knowledge from the literature published from 2010 to 2020. The phenomenon of sexual coercion will be presented through the following elements: definition of the concept of sexual coercion, coercion strategies, prevalence, consequences experienced by the victims, characteristics of coercion with regard to the sex of the perpetrator and methodological approach in researching the phenomenon. In this paper, following the PRISMA model, 11 studies that met the inclusion criteria were analyzed. Based on the analysis, it can be concluded that there is no unified and generally accepted definition of sexual coercion, but there are determinants of the definition (type of contact and strategy by which contact was made) that are similar in most authors.

Heterogeneity in the definitions of the phenomenon makes it very difficult to measure the prevalence of either the experience of sexual coercion committed or experienced. Variability in prevalence rates can be easily explained by the conceptual and methodological frameworks of individual research. Prevalence rates of both sexual victimization and sexual violence are lower for those forms of sexual coercion related to sexual intercourse versus sexual contact and for higher level strategies (incapacitation and use of physical force) compared to lower levels (verbal pressures, strategies excitement). The results indicate that after being sexually coerced, victims experience a range of negative psychological, social and academic consequences that interfere with their daily functioning. The analyzed papers mostly recorded only the sex of the victim, and not the perpetrator, which is why there is a lack of data on the characteristics of coercion with regard to the sex of the perpetrator. The paper describes a methodological approach in researching the phenomenon of sexual coercion. Guidelines for future research are also presented.

Key words: sexual coercion, sexual assault, sexual violence, students, youth.

Sadržaj:

1. UVOD	1
1.1. Definiranje pojma seksualne prisile	2
1.2. Prevalencija seksualne prisile	6
1.3. Posljedice seksualne prisile kod žrtava	11
2. METODOLOŠKI OKVIR ANALIZE	12
3. REZULTATI	15
3.1. Metodološki pristup	15
3.2. Korišteni ključni termini i definicija seksualne prisile	17
3.3. Strategije seksualne prisile	18
3.4. Prevalencija seksualne prisile	20
3.4.1. Prevalencija počinjenja seksualnog nasilja	20
3.4.2. Prevalencija doživljenog seksualnog napada	21
3.4.3. Prevalencija doživljenog spolnog odnosa ostvarenog prisilom i/ili intoksikacijom	23
3.4.4. Prevalencija doživljenog seksualnog kontakta ostvarenog prisilom	24
3.4.5. Prevalencija doživljenog spolnog odnosa i/ili seksualnog kontakta ostvarenog neagresivnim strategijama	24
3.5. Obilježja seksualne prisile s obzirom na spol počinitelja	25
3.6. Posljedice seksualne prisile	26
4. RASPRAVA	28
5. ZAKLJUČAK	31
6. LITERATURA	33
7. PRILOG	37

1. UVOD

Seksualno nasilje javlja se u raznim oblicima i predstavlja rastući i ozbiljan problem koji utječe na spolni razvoj te na zdravlje i dobrobit mladih širom svijeta. Svjetska zdravstvena organizacija definira ga kao bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a koji može počinuti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze (WHO, 2002). Seksualno se nasilje javlja u raznim oblicima te se za opisivanje istog koriste razni sinonimi koji su u većoj ili manjoj mjeri slični pojmu seksualnog nasilja. Jedan od tih pojmova je i seksualna prisila. Seksualni odnos i druge seksualne radnje mogu se ostvariti bez da je osoba pristala, a bude prisiljena primjerice fizičkom silom ili intoksicirana. No, u određenim situacijama dolazi do neželjenog seksualnog odnosa u kojem osoba nije fizički prisiljena ili intoksicirana, već je riječ o raznim drugim strategijama, kao što su primjerice verbalni nagovori, kontinuirana dodirivanja i sl. Sve navedeno odnosi se na pojam seksualna prisila, no moglo bi se reći kako je korištenje strategija verbalnih pritisaka u neku ruku i kompleksnije jer predstavlja „sivu zonu“ na spektru seksualne viktimizacije (Mustapha, 2014).

Uključivanje i uživanje u seksualnim iskustvima bez nasilja ili prisile temelj je seksualnih prava i seksualnog zdravlja (Kuyper i sur., 2013, prema Krahe i sur., 2014). Nadalje, žrtve seksualnog nasilja doživljavaju širok niz kratkoročnih i dugoročnih negativnih fizičkih, psihičkih i seksualnih posljedica kao što su fizičke ozlijede, depresivnost, anksioznost, spolno prenosive bolesti i dr. (WHO, 2011). Kompleksnost same seksualne prisile, ali i kršenje prava žrtava te razni negativni ishodi koje žrtva proživljava naglašavaju važnost usmjeravanja fokusa kako istraživača tako i stručnjaka na ovaj fenomen.

Cilj ovog rada je analiza recentnih znanstvenih spoznaja o bitnim značajkama seksualne prisile, a te se značajke odnose na definiranje pojma prisile na seksualni odnos, prikaz prevalencije seksualne prisile kroz dostupna istraživanja, prikaz strategija seksualne prisile, prikaz obilježja prisile s obzirom na spol počinitelja, prikaz posljedica seksualne prisile kod žrtve te kroz prikaz metodoloških pristupa u istraživanju.

1.1. Definiranje pojma seksualne prisile

U literaturi nailazimo na niz sinonima koji se koriste u opisivanju seksualne prisile. Različiti autori su, istražujući ista ili slična neželjena seksualna iskustva, koristili različite termine. Tako su primjerice određeni autori koristili termin seksualna prisila, dok su drugi koristili termine kao što su seksualna agresija ili seksualni napad (Peterson i sur., 2011).

Termin seksualna agresija odnosi na ponašanja koja su ostvarena s ciljem uključivanja u seksualnu aktivnost neovisno o želji i pristanku druge osobe (Krahé i sur., 2014). Krahé i sur. (2014) navodi kako je seksualna agresija krovni pojam koji opisuje širok niz ponašanja, rodno je neutralan te u skladu sa široko prihvaćenom definicijom seksualnog nasilja Svjetske zdravstvene organizacije.

Seksualni se napad odnosi na razne oblike seksualnih radnji uključujući ljubljenje, milovanje, dodirivanje, vaginalnu, oralnu i analnu penetraciju ostvarenu putem sile, prijetnje silom ili verbalnim pritiscima. Termin silovanje užu je termin od seksualnog napada, karakterističan je i za hrvatski kontekst, a odnosi se na seksualne radnje koje uključuju penetraciju ostvarenu korištenjem sile, prijetnje silom ili verbalnim pritiscima ili se ono odnosi na situacije kada žrtva nije bila u stanju pristati na spolni odnos zbog dobi, intoksikacije ili mentalnog statusa (Koss, 1992, Bureau of Justice Statistics, 1995, prema Calhoun i sur., 2012).

Seksualna prisila (eng. *sexual coercion*) termin je koji je specifičan za Sjedinjene Američke Države te zemlje engleskog govornog područja i izrazito ga je teško prevesti na hrvatski jezik. U ovom radu koristit će se naziv „seksualna prisila“, no treba imati na umu kako ovaj termin ne označava samo one oblike seksualne viktimizacije ostvarene silom ili prijetnjom sile. Definicije pojma variraju od autora do autora, a samim time i seksualna iskustva na koja se određena definicija odnosi. Pugh i Becker (2018) navode kako čitav niz autora (Felson, 2002, Harned, 2005, Ramisetty – Mikler i sur., 2007, Schatzel – Murphy i sur., 2009, Lawyer i sur., 2010, Katz i sur., 2010, WHO, 2010, Black i sur., 2011, Brennan, 2011, Thompson i sur., 2011, Abbey i sur., 2012, Strang i sur., 2013, Edwards i sur., 2014, Gilmore i sur., 2014, Daspe i sur., 2016, Jeffrey i Barata, 2016, Casey i sur., 2017, Richardson i sur., 2017) seksualnu prisilu definira kao kontinuum strategija pomoću kojih se pokušava ostvariti seksualna aktivnost s nekonsenzualnim partnerom, a te taktike mogu varirati od neagresivnih, verbalnih strategija, preko uporabe fizičke sile, do stupanja u seksualnu aktivnost s osobom koja je pod utjecajem

psiholoških stvari, neovisno je li ih konzumirala dobrovoljno ili ne. Dio njih smatra kako kod termina seksualna prisila ne možemo govoriti o kontinuumu, već seksualnu prisilu i silovanje smatraju dvjema odvojenim kategorijama zbog njihove konceptualne različitosti (Fisher i sur., 2000, Livingston i sur., 2004, Messman – Moore i sur., 2008, Brown i sur., 2009, prema Pugh i Becker, 2018). Ti autori seksualni kontakt ili spolni odnos ostvaren kontinuiranim dodirivanjem, verbalnim nagovorima ili primjerice emocionalnim ucjenama smatraju seksualnom prisilom, dok se silovanje odnosi na neželjeni spolni odnos ili seksualni kontakt ostvaren silom. S druge strane, nekolicina autora smatra kako su silovanje i seksualna prisila jedna dihotomna varijabla (Adam – Curtis i Forbes, 2004, Krebs i sur., 2007, Faulkner i sur., 2008, Eaton i Matamala, 2014, Daspe i sur., 2016, prema Pugh i Becker, 2018).

Prilikom definiranja seksualne prisile ne koristi se isključivo termin spolni odnos ili s druge strane seksualni kontakt, već je naveden općenitiji i širi termin kao što je „seksualna aktivnost“, „seksualna radnja“, „seksualni čin“ ili „seksualno iskustvo“. Time je u definiciju, uz neželjeni spolni odnos, uključen niz raznih oblika neželjenog seksualnog kontakta, kao što je ljubljenje, dodirivanje, milovanje (Banyard i sur., 2007).

Definiranje fenomena seksualne prisile dodatno otežava nepostojane jasne i unificirane definicije pristanka. Možemo primijetiti kako se u definicijama ponavlja termin neželjeni i/ili nekonzenzualni seksualni čin/aktivnost/iskustvo. Jozkowski (2015, prema Pugh i Becker, 2018) naglašava kako postoji izrazito mali broj istraživanja na temu pristanka na seksualnu aktivnost, a da je upravo pristanak temeljna odrednica kojom se razlikuje silovanje i konsenzualan seksualni odnos. O temi pristanka na seksualni odnos neće se detaljnije pisati budući da nadilazi opseg ovog rada.

U definiraju i shvaćanju fenomena seksualne prisile važnu ulogu imaju strategije kojima je određena seksualna aktivnost ostvarena. Struckman-Johnson i sur. (2003) navode 4 razine odnosno kategorije strategija seksualne prisile. Prva se odnosi na seksualno uzbuđenje, a uključuje kontinuirano ljubljenje ili dodirivanje, svlačenje vlastite ili odjeće druge osobe. Na uzorku od 275 studenata i 381 studentica autori navode kako je ostvarivanje seksualne aktivnosti ovim putem u većoj mjeri počinjeno od strane studenata (40,7% u odnosu na 25,5% studentica), a doživljeno od studentica (73% u odnosu na studente 54,2%). Druga razina odnosi se na emocionalne manipulacije i prevare. Ova razina uključuje nagovaranje, laganje, korištenje autoriteta, propitivanje seksualnosti druge osobe, prijetnje o prekidu veze, prijetnje o samoozljeđivanju, ucjene. Struckman-Johnson i sur. (2003) navode kako je, kao i kod prve

razine, ostvarivanje seksualne aktivnosti ovim putem u većoj mjeri počinjeno od strane studenata (32,4% u odnosu na 15,2.% studentica), a doživljeno od studentica (71,4% u odnosu na studente 43,6%). Iskorištavanje intoksiciranosti odnosi se na treću kategoriju na način da se osobu namjerno pokušava dovesti u stanje intoksikacije (ili je ta osoba već pod utjecajem psihoaktivnih tvari) kako bi se ostvarila seksualna aktivnost. Ostvarivanje seksualne aktivnosti intoksikacijom počinjeno je u većoj mjeri od strane studenata (13,1% u odnosu na studentice 5,2), a studentice su u većoj mjeri imale iskustvo seksualne prisile strategijama intoksikacije (43,8%) u odnosu na studente (30,5%). Zadnja razina odnosi se na fizičku silu ili prijetnju fizičkom silom. Primjeri zadnje razine su blokiranje izlaza, fizičko zadržavanje ili fizički napad, vezanje druge osobe i sl. Ovakve strategije u većoj mjeri koriste studenti (5,1% u odnosu na studentice 2,6%), a doživljavaju studentice (30,4% u odnosu na studente 24,7%).

Spolne su razlike primijećene prilikom istraživanja obilježja prisile (što je vidljivo i u razlici u učestalosti korištenja određenih strategija). Struckman-Johnson i Struckman-Johnson (1998) navode spolne razlike i prilikom istraživanja odnosa žrtve i počinitelja. Navode kako je u više od polovice iskustava seksualne prisile koje su počinile žene nad muškarcima odnos žrtva – počinitelj bio prijateljski ili poznanički, trećina se odnosila na intimne partnerske odnose, a u manje od 10% slučajeva riječ je bila o strancima. Slične podatke navode i Mamula i Dijanić Plašć (2007) gdje se partner/ica kao počinitelj seksualnog nasilja pojavljuje se u 19,2% slučajeva, prijatelj/ica ili poznanik/ica je počinitelj nasilja u 42,8% slučajeva, dok se nepoznata osoba se kao počinitelj nasilja pojavljuje u 74,9% slučajeva. Treba imati na umu kako su autorice (Mamula i Dijanić Plašć, 2007) osim seksualne prisile istraživale i seksualno uznemiravanje te da su najčešći oblici seksualnog uznemiravanja i nasilja od strane nepoznate osobe neželjene ponude, primjedbe i vulgarni komentari, neželjeni dodiri, dok su ostali oblici, kao što su pokušaj silovanja i drugi oblici (karakteristični za seksualnu prisilu) zastupljeni u manjoj mjeri.

Kada govorimo o hrvatskom kontekstu termin seksualne prisile nema svoju istoznačnicu, no i dalje je većina ponašanja koja taj termin uključuje kažnjiva prema Kaznenom zakonu. Hrvatski Kazneni zakon u glavi XVI (Kaznena djela protiv spolne slobode) navodi silovanje, teška kaznena djela protiv spolne slobode, bludne radnje, spolno uznemiravanje i prostituciju (KZ/11) te će ova kaznena djela biti ukratko opisana. Kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka u Kaznenom je zakonu Republike Hrvatske izjednačeno s kaznenim djelom silovanja.

Kazneno djelo silovanja u zakonu je definirano na način tko s drugom osobom bez njenog pristanka izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili navede drugu osobu da bez svog pristanka s trećom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili da bez svog pristanka nad samom sobom izvrši sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju (čl. 153. st. 1 KZ/11). Ovisno o tome je li riječ o korištenju fizičke sile (i prijetnje fizičkom silom) prilikom ostvarivanja spolnog odnosa (navedenog u čl. 153. Kaznenog zakona) ili ne određena je duža odnosno kraća kazna zatvora (čl. 153. st. 2 KZ/11).

Kazneni zakon također definira i pristanak na način da isti postoji ukoliko je osoba svojom voljom odlučila stupiti u spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju i bila je sposobna donijeti i izraziti takvu odluku. Smatra se da takvog pristanka nema osobito ako je spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja izvršena uz uporabu prijetnje, prijevare, zlouporabom položaja prema osobi koja se prema počinitelju nalazi u odnosu zavisnosti, iskorištavanjem stanja osobe zbog kojeg ona nije bila sposobna izraziti svoje odbijanje, ili nad osobom kojoj je protupravno oduzeta sloboda (čl. 153. st. 5 KZ/11). Kazneni zakon posebno uzima u obzir zaštitu ranjivih skupina odnosno kada je kazneno djelo silovanja počinjeno prema bliskoj osobi, prema žrtvi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, bolesti, ovisnosti, trudnoće, invaliditeta, teške tjelesne ili duševne smetnje, na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, iz mržnje, zajedno s jednim ili više počinitelja, pri čemu je prema istoj osobi izvršeno više spolnih odnošaja ili s njim izjednačenih spolnih radnji, uz uporabu oružja ili opasnog oruđa, na način da je silovana osoba teško tjelesno ozlijeđena ili je ostala trudna (čl. 154. KZ/11).

Bludne radnje supsidijarno su kazneno djelo, što znači da se najprije mora ispitati radi li se o silovanju (čl. 153. KZ-a) ili teškom kaznenom djelu protiv spolne slobode (čl. 154. KZ-a), posebice o njihovom pokušaju. Tek ako se na to pitanje odgovori niječno, dolazi u obzir osuda zbog bludnih radnji. Kako bi se odredilo razgraničenje između bludnih radnji i pokušaja navedenih kaznenih djela vodi se računa o usmjerenosti volje, odnosno je li počinitelj radnju koja nije spolni odnošaj niti je s njime izjednačena zamislio samo kao etapu u počinjenju tih kaznenih djela (tada je to pokušaj tih djela) ili se mislio zadovoljiti njome (tada je samo bludna radnja). Bludne se radnje mogu definirati na 2 načina. Prvi se odnosi na definiranje u negativnom smislu; sve spolne radnje koje ne predstavljaju spolni odnošaj niti su izjednačene s njime. U pozitivnom smislu, bludne radnje se mogu definirati kao radnje poduzete na tijelu ili dodirrom tijela druge osobe radi zadovoljenja ili pobuđivanja vlastite ili tuđe pohote koje, prema usvojenim društvenim gledanjima, predstavljaju grubo zadiranje u seksualnost (Novoselec, 2012).

Možemo zaključiti kako seksualna prisila uključuje razna ponašanja, od onih „manje ozbiljnih“ kao što je neželjeni seksualni kontakt ostvaren verbalnim pritiscima koji nije kažnjiv prema Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, do onih ozbiljnijih i zakonom kažnjivih kao što je seksualni kontakt ili spolni odnos ostvaren korištenjem fizičke sile, prijetnje silom ili zbog onesposobljenosti žrtve.

Budući da ne postoji unificirana i općeprihvaćena definicija seksualne prisile, u ovom radu će se koristiti definicija u kojoj se seksualna prisila shvaća kao kontinuum. Taj kontinuum čine seksualna iskustva ostvarena neagresivnim, verbalnim strategijama, preko uporabe fizičke sile, do stupanja u seksualnu aktivnost s osobom koja je pod utjecajem psihoaktivnih tvari, neovisno je li ih konzumirala dobrovoljno ili ne ((Felson, 2002, Harned, 2005, Ramisetty – Mikler i sur., 2007, Schatzel – Murphy i sur., 2009, Lawyer i sur., 2010, Katz i sur., 2010, WHO, 2010, Black i sur., 2011, Brennan, 2011, Thompson i sur., 2011, Abbey i sur., 2012, Strang i sur., 2013, Edwards i sur., 2014, Gilmore i sur., 2014, Daspe i sur., 2016, Jeffrey i Barata, 2016, Casey i sur., 2017, Richardson i sur., 2017, prema Pugh i Becker, 2018). Ovaj pristup u definiranju pojma, u odnosu na druga dva pristupa u kojem su termin seksualna prisila i silovanje konceptualno odvojeni, izabran je zbog širine koju nudi. Važno je napomenuti kako svaki od ova tri pristupa zahtjeva dodatna istraživanja kako bi se bolje razumjelo jesu li i na koji su način seksualna prisila i silovanje fundamentalno različiti (DeGue i DeLillo, 2005, prema Bouffard i Goodson, 2017).

1.2. Prevalencija seksualne prisile

Činjenica da će neki istraživači mjeriti sve oblike seksualne prisile i samim time koristiti širu definiciju, dok će se neki odlučiti za mjerenje samo određenih oblika, dovest će do različitih stopa prevalencije. Osim operacionalizacije ključnih konstrukata i vrsta uzorka ima važnu ulogu prilikom istraživanja prevalencije seksualne prisile. Peterson i suradnici (2011) navode kako je u malom broju istraživanja riječ o reprezentativnom nacionalnom slučajnom uzorku, već da većinu istraživanja čini prigodan uzorak. Najčešće je riječ o studentima, no neka istraživanja uzimaju još specifičniji uzorak kao što su pojedinci koji su koristili usluge određenog centra ili ustanove za pružanje podrške i sl. Dakle, rezultate istraživanja, odnosno stope prevalencije treba interpretirati s izuzetnim oprezom, imajući na umu operacionalizaciju ključnih

konstrukata te tip uzorka. Ukoliko je riječ o različitim iskustvima koja su se mjerila ili o različitom tipu uzorka nemoguće je uspoređivati istraživanja.

Jedno od prvih istraživanja na temu seksualne prisile proveli su Kirkpatrick i Kanin 1957. godine. Autori su istraživali 5 oblika „erotske agresije“ kod 219 ženskih studentica, a to su bili: ljubljenje, dodirivanje iznad struka, dodirivanje ispod struka, spolni odnos i pokušaj spolnog odnosa uporabom nasilja ili prijetnje nasiljem. Rezultati pokazuju kako je 56% studentica doživjelo barem jedan od navedenih oblika u tekućoj akademskoj godini (Kirkpatrick i Kanin, 1957).

Većina istraživanja narednih desetljeća u SAD-u usmjeravala se na žene kao žrtve seksualne prisile i na muškarce kao počinitelje (Koss i sur. 1987, prema Gámez-Guadix i sur., 2011) te su stope prevalencije viktimizacije iznosile od 50% do 78% (Kanin i Parcel, 1977, Muehlenhard i Linton, 1987, prema Mustapha, 2014). Tek se krajem 80ih i 90ih godina 20. stoljeća fokus počeo premještati sa žena na muškarce koji su bili žrtve seksualne prisile (Struckman-Johnson i sur., 2003). Struckman-Johnson i Struckman-Johnson (1988, prema Struckman-Johnson i sur., 2003) navode da je 16% od 268 muških studenata te 22% od 355 studentica doživjelo prisilu na spolni odnos tijekom izlaska. Dakle, autori su, uz seksualnu prisilu koju su doživjele žene, istraživali i onu koju su doživjeli muškarci kod kojih su stope prevalencije iznosile od 24% do 67% (Lottes, 1991, O'Sullivan i sur., 1998, Jackson i sur., 2000, prema Struckman-Johnson i sur., 2003). Stope prevalencije seksualne prisile i drugih oblika seksualnog nasilja istraživane su i na reprezentativnom nacionalnom uzorku muškaraca i žena u Sjedinjenim Američkim Državama. Rezultati studije The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (Black i sur., 2011) pokazali su kako 1 od 5 žena (18,3%) te 1 od 71 muškaraca (1,4%) doživi silovanje barem jednom u životu (odnosi se na spolni odnos ostvaren silom (i pokušaj) te na onaj ostvaren intoksikacijom). Više od pola žena koje su doživjele ovakvo iskustvo navode da je ono bilo počinjeno od strane intimnog partnera ili poznanika, dok je kod muških žrtava počinitelj najčešće poznanik (52,4%) ili stranac (15,1%). Nadalje, 13% žena i 6% muškaraca doživjelo je seksualnu prisilu barem jednom u životu. Razlog nižim stopama prevalencije seksualne prisile u odnosu na prevalenciju silovanja mogao bi biti taj što ovo istraživanje seksualnu prisilu definira relativno usko. Seksualna se prisila u ovom istraživanju odnosi na neželjenu seksualnu penetraciju ostvarenu isključivo verbalnim pritiscima. Još jedan važan nalaz iz ovog istraživanja pokazuje nam kako je većina ženskih žrtava silovanja (79,6%) to silovanje doživjela prije 25. godine života, dok je skoro trećina muškaraca iskustvo silovanja doživjela prije 10. godine života (27,8%).

Kada govorimo o prevalenciji počinjenja seksualne prisile postoji manji broj istraživanja u odnosu na ona koja se odnose na viktimizaciju (Anderson i Struckman-Johnson 1998, Davies 2002, Muehlenhard i Cook 1988, prema Gámez-Guadix i sur., 2011). Abbey i Jacyues – Tiura (2011) navode kako 43% mladih muškaraca navodi da su ostvarili neželjeni spolni odnos sa ženom verbalnim strategijama, onesposobljenošću žrtve, a najmanji broj njih ostvario je taj odnos putem fizičke sile. Nadalje, White i Smith (2004) provele su četverogodišnje longitudinalno istraživanje te navele kako je na kraju 4. godine studija 34,5% ispitanika počinilo barem jednu radnju seksualnog nasilja uključujući neželjeni seksualni kontakt i spolni odnos ostvaren verbalnim strategijama i fizičkom silom. Hines i Saudino (2003) navode kako je 29% studenata te 13% studentica počinilo barem jednu aktivnost seksualne prisile koristeći verbalne i fizičke strategije.

Kada je riječ o hrvatskom kontekstu krovni pojam koji je najčešće korišten odnosi se na seksualno nasilje. Mamula i suradnice (2011) navode kako je u Hrvatskoj od 2000. do 2010. godine objavljeno više od 60 knjiga, brošura i istraživanja na temu seksualnog nasilja, a ti se radovi odnose na seksualno uznemiravanje te na seksualno zlostavljanje i silovanje. Većina radova odnosi se na odraslu i dječju odnosno adolescentsku populaciju, dok je manji broj njih ispitivao ove fenomene u studentskoj populaciji.

Istraživanje na temu „Rodna prizma seksualnih prava mladih“, koje su provele Mamula i Dijanić Plašć (2007) odnosi se na seksualno nasilje. Uzorak je činilo 852 studenta i studentica Zagrebačkog Sveučilišta. Neželjene seksualne primjedbe i vulgarne ponude doživjelo je 39,9% studentica i studenata, dok 10,1% nije sigurno može li se njihovo iskustvo tako nazvati. Neželjena i prisilna dodirivanja tijela doživjelo je 25,8% studentica i studenata, 2,6% nije sigurno može li se njihovo iskustvo tako imenovati, dok je seksualne odnose iznuđene lažima i ucjenom doživjelo 3% studentica i studenata, a 2% nije sigurno može li se njihovo iskustvo tako imenovati. Posljednja ispitivana kategorija odnosila se na silovanje koje je doživjelo 1,5% osoba, a 0,8% nije sigurno može li se njihovo iskustvo nazvati silovanjem.

Andrijašević (2018) je ispitivala seksualno uznemiravanje na studentskoj populaciji na Zagrebačkom Sveučilištu i to nam istraživanje nudi vrijedna saznanja, iako su seksualna prisila i seksualno uznemiravanje konceptualno različiti. Ciljevi istraživanja bili su utvrđivanje prevalencije seksualnog uznemiravanja, ispitivanje rodne razlike u broju doživljenih iskustava i emocionalnim reakcijama na seksualno uznemiravanje, ispitivanje emocionalnih reakcija ovisno o statusu počinitelja/počiniteljice te ispitivanje rodni razlika u stavovima prema

seksualnom uznemiravanju. Uzorak su činili 608 studenata i studentica. Od 18 čestica kojima se ispitivala prevalencija doživljenih seksualno uznemirujućih iskustava počinjenih od strane fakultetskog osoblja, njih 3 konceptualno se može izjednačiti sa seksualnom prisilom. To su čestice: dodirivanje po neintimnim dijelovima tijela na način koji mi je stvarao neugodu, npr. ruka na koljenu ili leđima (koje je doživjelo 5,3% studenata/ica,), dodirivanje po intimnim dijelovima tijela (koje je doživjelo 0,8% uzorka), fizički pokušaj ostvarivanja seksualnog kontakta protiv moje volje (0,8% uzorka doživjelo je ovo iskustvo). Od 14 čestica kojima se ispitivalo seksualno uznemiravanje počinjeno od strane kolega na fakultetu, njih 3 moguće je konceptualno izjednačiti sa seksualnom prisilom: dodirivanje po neintimnim dijelovima tijela na način koji mi je stvarao neugodu, npr. ruka na koljenu ili leđima (koje je doživjelo 13,2% studenata/ica,), dodirivanje po intimnim dijelovima tijela (koje je doživjelo 2,3% uzorka) te fizički pokušaj ostvarivanja seksualnog kontakta protiv moje volje (1,3% uzorka doživjelo je ovo iskustvo). Kao što je vidljivo kroz prikaz rezultata, istraživana su samo ona iskustva seksualne prisile počinjena od strane fakultetskog osoblja i kolega odnosno drugih studenata. Time se iz istraživanja isključuje seksualna prisila doživljena primjerice na studentskoj zabavi ili tijekom izlaska gdje počinitelj ne mora nužno biti zaposlenik na fakultetu niti kolega zbog čega je nemoguće ove podatke uspoređivati s onima u istraživanju Mamule i Dijanić Plašč (2007).

U diplomskom radu Slavikovski (2018) istraživane su rodne razlike u doživljenim iskustvima seksualnog nasilja među studentima i studenticama Zagrebačkog Sveučilišta. Uzorak je činilo 290 studenata četvrte godine studija kriminalistike, prava, socijalne pedagogije, socijalnog rada, medicine, psihologije i Učiteljskog fakulteta. Autorica navodi kako su studentice doživjele seksualno nasilje u značajno većoj mjeri od studenata, odnosno da su studentice značajno češće doživjele: neprimjerene opaske seksualnog sadržaja, sugestivne poglede, nepoželjno dodirivanje, nepoželjno približavanje, neprikladno komentiranje svog izgleda i predlaganje seksualnog kontakta onda kada to nisu htjele. Također, autorica navodi kako je u istraživanju sudjelovao znatno manji broj studenata nego studentica te da je ove rezultate potrebno uzeti sa zadržkom te pri ponovnom istraživanju obuhvatiti podjednak broj muških i ženskih sudionika.

Čvek i Junaković (2020) istraživale su prevalenciju počinjenja, vrste i faktore rizika za pojavu seksualne agresije. U online istraživanju sudjelovalo je 458 studenata s hrvatskih sveučilišta. Rezultati su pokazali kako je od 36,9% studenata koji su izvijestili o upotrebi strategija, najveći broj koristio strategije iz skupine primamljivanja (31,88%), zatim verbalne prisile (16,6%), dok

je manje studenata iskoristilo autoritet i stariju dob (4,15%) te intoksikaciju (8,8%). Najmanji postotak studenata rabio je fizičku silu (3,28%). U radu nisu navedeni podaci o prevalenciji s obzirom na spol počinitelja.

Službeni podaci o seksualnom nasilju i viktimizaciji ne smatraju se naročito pouzdanima iz razloga postojanja tzv. tamne brojke koja je rezultat neprijavljivanja viktimizacije. Službeni nam podaci ipak mogu dati neku grubu sliku o seksualnoj viktimizaciji. Godišnja izvješća MUP-a RH daju uvid u broj osoba prijavljenih za pojedina kaznena djela. Prema Statističkom pregledu temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada (MUP RH, 2020) u 2019. godini bilo je prijavljeno 426 kaznenih djela protiv spolne slobode. Najveći broj njih (128) odnosio se na bludne radnje, zatim spolni odnošaj bez pristanka (116), silovanje i pokušaj silovanja (85) te spolno uznemiravanje (59), a najmanji broj na kazneno djelo prostitucije (38). Ukupan broj počinitelja koji su prijavljeni za kaznena djela protiv spolne slobode iznosi 192. Preko 93% počinitelja muškog je spola i većina ih je u dobi od 29 do 39 godina (22%). Broj počinitelja u dobi od 18 do 21 godinu i od 21 do 25 godina je 33, što čini 17% svih prijavljenih počinitelja u 2019. godini za kaznena djela protiv spolne slobode.

Osim podataka o prijavljenim počiniteljima, MUP navodi podatke i o oštećenim osobama pa je razvidno kako je tijekom 2019. godine broj oštećenih osoba za kaznena djela protiv spolne slobode iznosio 425. Nadalje, skoro sve žrtve bile su ženskog spola (94%). Ako uzmemo u obzir sve dobne skupine, najviše oštećenih osoba za ovu vrstu kaznenih djela u dobnoj je skupini od 18 do 22 godine. Mladi od 18 do 22 godine čine 21% svih osoba oštećenih u 2019. godini dok je postotak oštećenih u dobi od 23 do 26 godina za ova kaznena djela nešto niži i iznosi 10%.

Drugi izvor službenih podataka o kriminalitetu u Hrvatskoj je Državni zavod za statistiku koji objedinjuje podatke državnih odvjetništava i sudova te objavljuje dvije relevantne publikacije svake godine u kojima se prikazuju podaci o prijavljenim, optuženim i osuđenim punoljetnim i maloljetnim osobama. Izvješća Državnog zavoda za statistiku odnose se samo na počinitelje kaznenih djela. Podaci o mlađim punoljetnim osobama uključeni su u godišnja izvješća koja se odnose na punoljetne osobe. Iz podataka o osudama mlađih punoljetnih osoba u 2019. godini (DZS, 2020) razvidno je kako je 9 osoba optuženo, a 8 osuđeno za kaznena djela protiv spolne slobode. Osuđenih mlađih punoljetnika za kazneno djela silovanja u 2019. godini bilo je troje (od troje optuženih), dvoje za kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka (od dvoje

optuženih), dvoje za bludne radnje (od troje optuženih) te jedan za prostituciju (od jednog optuženog).

1.3. Posljedice seksualne prisile kod žrtava

Seksualna viktimizacija mladih, posebice studenata, prepoznata je kao rastući i ozbiljan problem ne samo zbog visokih stopa prevalencije, već i zbog pozitivne povezanosti s nizom rizika koji se javljaju kod žrtve. Istraživanja pokazuju kako žene koje su proživjele iskustvo seksualne prisile doživljavaju niz kratkoročnih i dugoročnih negativnih psihičkih posljedica. One kratkoročne uključuju strah, ljutnju, povlačenje, šok, poricanje, zbunjenost, anksioznost, nervozu i nepovjerenje prema drugima (Lloyd i Emery, 2000, Centers for Disease Control and Prevention, 2004, prema Calhoun i sur., 2012). Dugoročne posljedice odnose se na depresiju, suicidalnost, nisko samopoštovanje, povišeno nepovjerenje, seksualnu disfunkciju, zlouporabu psihoaktivnih tvari i PTSP (CDC, 2004, Lloyd i Emery, 2000, Messman-Moore i Long, 2003, prema Calhoun i sur., 2012). Negativne psihičke posljedice zabilježene su i kod muškaraca koji su doživjeli seksualnu viktimizaciju. Aosved, Long, i Voller (2011) navode kako oni studenti koji su doživjeli seksualnu viktimizaciju navode simptome PTSP-a, hostilnosti, depresije te razne simptome stresa. Nadalje, Palmer i suradnici (2010) navode kako studenti koji su proživjeli iskustvo neželjenog seksualnog kontakta u većoj mjeri konzumiraju alkohol od onih studenata koji nisu imali takvo iskustvo.

2. METODOLOŠKI OKVIR ANALIZE

Prema svemu navedenom vidljivo je kako je fenomen seksualne prisile izrazito kompleksno područje, a istraživanja u Hrvatskoj manjka. Vodeći se time, svrha ovog rada je predstaviti obilježja fenomena seksualne prisile pregledom aktualne literature. Svrha će biti ostvarena kroz nekoliko ciljeva: definiranje pojma prisile na seksualni odnos, prikaz prevalencije seksualne prisile kroz dostupna istraživanja, prikaz strategija seksualne prisile, prikaz obilježja prisile s obzirom na spol počinitelja, prikaz posljedica seksualne prisile kod žrtve te kroz prikaz metodoloških pristupa u istraživanju.

Kako bi se postigli ciljevi ovog rada učinjen je sustavni pregled literature objavljene u znanstvenim časopisima u razdoblju od 2010. do 2020. godine u sljedećim bazama:

1. Web of Science (all Databases) koristeći termine: unwanted sexual contact/sexual assault/sexual coercion/sexual harassment/sexual violence i college/university/campus/student,
2. Hrčak koristeći termine: seksualna viktimizacija/seksualno nasilje/silovanje/prisila na seksualni odnos/seksualno uznemiravanje.

Broj radova identificiranih kroz baze Web of Science i Hrčak iznosio je 293. Pretražen je i Google Scholar te je broj radova „hand search“ pretrage iznosio 46. Nakon micanja dupliciranih radova, broj radova iznosio je 299. Radovi koji su bili prihvatljivi za uključivanje u analizu bili su oni radovi koji su obavljani na engleskom ili hrvatskom jeziku, a odnosili su se na teme definicije, prevalencije, strategija prisile, obilježja prisile s obzirom na spol počinitelja, posljedica kod žrtve te metodološkog pristupa u istraživanju seksualne prisile. Oni radovi koji se istraživali percepciju, stavove, prediktore i prevenciju prisile na seksualni odnos te seksualnu viktimizaciju u intimnim vezama mladih i seksualno uznemiravanje bili su isključeni. Nadalje, kriterij uključivanja bila je i populacija, odnosno mladi u dobi od 18. do 24. godine, znanstveno područje te vrsta rada. Kriteriji uključivanja i isključivanja radova za analizu navedeni su u Tablici 1.

Tablica 1. Kriteriji za uključivanje i isključivanje radova za analizu

KRITERIJ	UKLJUČIVANJE	ISKLUČIVANJE
----------	--------------	--------------

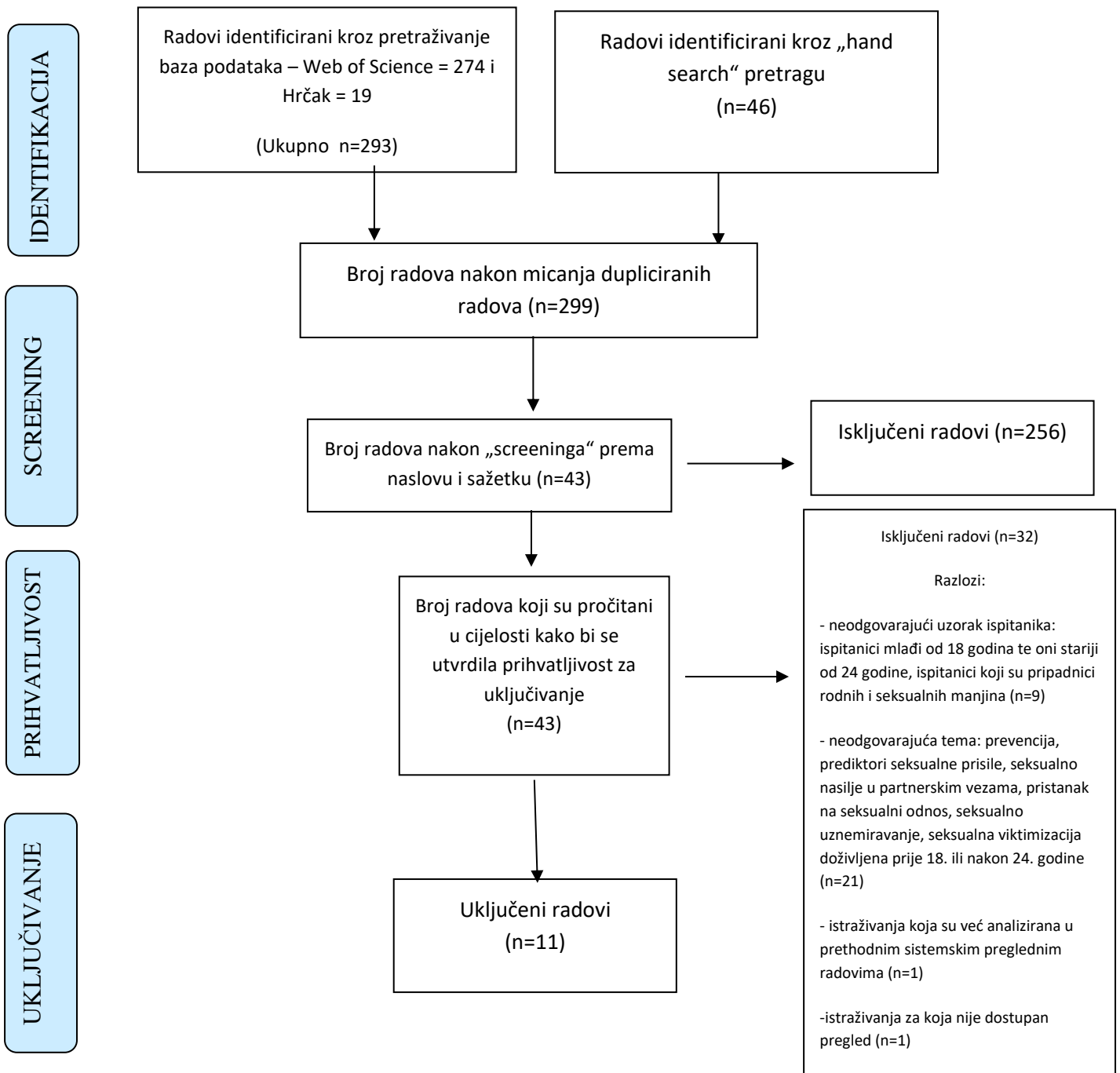
Jezik	Engleski i hrvatski jezik	Ostali jezici
Godina objavljivanja rada	Radovi objavljeni u periodu 2010. – 2020. godina ¹	Radovi objavljeni prije 2010. godine
Tema	Definicija, prevalencija, strategije, posljedice prisile na seksualni odnos te metodološki pristupi u istraživanju, seksualna viktimizacija doživljena od 18. do 24. godine	Prevenција, prediktori seksualne prisile, seksualno nasilje u partnerskim vezama, pristanak na seksualni odnos, seksualno uznemiravanje ² , seksualna viktimizacija doživljena prije 18. ili nakon 24. godine
Populacija	Mladi od 18. do 24. godine života	Djeca, tinejdžeri, odrasli (stariji od 24. godine), pripadnici rodniх i seksualnih manjina
Znanstveno područje	Društvene znanosti	Prirodne, tehničke, humanističke i umjetničke znanosti te biomedicina i zdravstvo
Vrsta rada	Izvorni znanstveni i pregledni rad	Priopćenje, stručni rad, bibliografija, životopis, esej

Nakon čitanja naslova i sažetka 299 radova, a s obzirom na kriterije, isključeno je 256 radova. Ostala 43 rada pročitana su u cijelosti kako bi se utvrdila prihvatljivost za uključivanje u analizu. Iz analize su isključena 32 rada zbog jednog od 4 razloga: neodgovarajući uzorak ispitanika (ispitanici mlađi od 18 godina te oni stariji od 24 godine, ispitanici koji su pripadnici rodniх i seksualnih manjina), neodgovarajuća tema (prevencija, prediktori seksualne prisile,

¹ određen broj istraživanja, koji su dio sistemskih preglednih radova, objavljen je prije 2010. godine. Prilikom odabira radova autorica se vodila godinom objavljivanja sistemskog preglednog rada, a ne godinama objave pojediniх istraživanja uključenih u analizu tog sistemskog preglednog rada

² seksualno uznemiravanje isključeno je iz analize (iako su se kroz ključne riječi identificirali ti radovi) zbog svoje različitosti u odnosu na oblike seksualne prisile kao što je fizička prisila ili verbalni pritisci na spolni odnos i sl.

seksualno nasilje u partnerskim vezama, pristanak na seksualni odnos, seksualno uznemiravanje, seksualna viktimizacija doživljena prije 18. ili nakon 24. godine), istraživanja koja su već analizirana u prethodnim sustavnim preglednim radovima te radovi za koje autorica nije imala pristup. Dakle, u analizu je uključeno 11 radova koji su zadovolji kriterije uključivanja. Prikaz cijelog procesa identifikacije i uključivanja radova u analizu prikazan je u Dijagramu 1.

Dijagram 1. Proces identificiranja i uključivanja radova u analizu (PRISMA model)

3. REZULTATI

Kao jedinice analize kreirane su sljedeće kategorije: autor (godina rada), vrsta i cilj rada, uzorak, korišteni ključni termini i definicija, strategije prisile, prevalencija, obilježja prisile s obzirom na spol počinitelja, posljedice za žrtvu, smjernice za buduća istraživanja te zaključak. Kako bi se odgovorilo na cilj koji se odnosi na metodološki pristup koristit će se spoznaje iz „vrsta i cilj rada“ te „preporuke za buduća istraživanja“. Sažetak svih uključenih radova prema jedinicama analize prikazan je u tablicama u poglavlju Prilog.

3.1. Metodološki pristup

Istraživanja koja su uključena u analizu u mnogočemu su slična kada govorimo o načinu istraživanja fenomena seksualne prisile. Zbog preglednosti i jasnoće ovaj cilj podijeljen je na četiri dijela, prvi se odnosi na vrstu rada, drugi na ciljeve, treći na uzorak i posljednji na preporuke za buduća istraživanja.

Prema vrsti rada, od 11 radova koji su uključeni u analizu, njih 7 odnosi se na kvantitativna istraživanja, 1 je kvalitativno, dok su 3 rada pregledna. Od kvantitativnih istraživanja, 3 istraživanja longitudinalnog su istraživačkog nacrtu (2 retrospektivna, 1 prospektivno), a 2 transverzalnog (oba retrospektivna), dok je jedno istraživanje korelacijsko, a drugo komparativno.

Ciljeve radova koji su uključeni u analizu mogu se grupirati u 3 kategorije. Prva se odnosi na *Istraživanje prevalencije* i odnosila se na 5 radova. Prevalencija seksualne viktimizacije istraživana je u 3 rada (2 rada odnosila su se na seksualnu viktimizaciju isključivo studentica, a 1 se odnosio na seksualnu viktimizaciju studenata i studentica). Dva rada odnosila su se na mjerenje prevalencije počinjenja seksualnog nasilja. U jednom od tih radova mjerena je prevalencija počinjenja isključivo od strane muškaraca, dok je u drugom mjerena prevalencija seksualne viktimizacije i počinjenja seksualnog nasilja kod studenata oba spola. Druga kategorija odnosila se na *Utvrđivanje razlika u iskustvima doživljene seksualne viktimizacije* i uključivala je 3 rada. Razlike su se odnosile na spol žrtve i spol počinitelja te na kontekst u kojem se viktimizacija događa. Treća kategorija odnosila se na *Istraživanje posljedica* i odnosila se na 3 rada. U jednom je radu istraživana povezanost različitih oblika seksualne

viktimizacije i zdravstvenih i akademskih posljedica, u drugom je istraživani utjecaj seksualne viktimizacije na mentalno zdravlje žrtve, dok se posljednji odnosio na stjecanje dubljeg uvida u to kako seksualna viktimizacija utječe na akademsko funkcioniranje i mentalno zdravlje.

Uzorak u svim istraživanjima čini populacija studenata, dok u jednom uz studente uzorak čini i opća populacija starija od 18 godina (50% uzorka čine studenti, a 21% osobe u dobi od 19 do 29 godina). Samo u jednom istraživanju uzorak čini isključivo muška populacija, u njih 4 je populacija isključivo ženska, dok je u najvećem broju, u njih 6, populacija i muškog i ženskog spola. Uzorak je najčešće prigodan, u 6 radova uzorak je isključivo prigodan, 1 rad čini slučajni uzorak, dok su u jednom radu ispitanici studenti 3 različita fakulteta pri čemu je na 2 fakulteta uzorak slučajan, a na 1 prigodan. Pregledni radovi u najvećoj mjeri sadržavaju prigodni uzorak (od 118 istraživanja uključenih u 3 sustavna pregledna rada, u njih 91 je riječ o prigodnom uzorku studenata). Veličina uzorka u kvantitativnim istraživanjima kretala se od 483 do 3397 (uključujući 483, 610, 893, 1916, 1978) studenata i studentica. U kvalitativnom istraživanju uzorak su činile 27 studentica.

Preporuke za buduća istraživanja vrlo su slične. Najčešća preporuka odnosi se na jasniju operacionalizaciju ključnih konstrukata koji se mjere i istražuju. Osim jasne operacionalizacije autori preporučuju i jasno razgraničenje te odvojeno mjerenje različitih formi seksualne viktimizacije (i prema tipu kontakta, ali i prema vrsti strategije) uz mjerenje i onih oblika koji se smatraju „manje ozbiljnima“ (primjerice seksualno dodirivanje ostvareno verbalnim pritiscima). Osim zasebnog mjerenja različitih vrsti seksualne viktimizacije, preporučuje se i zasebno mjerenje onih iskustava seksualne viktimizacije koja su se dogodila prije dolaska na studij i onih doživljenih tijekom studiranja.

Autori navode i određene preporuke koje se tiču instrumenata koji se koriste u istraživanjima, odnosno korištenje ponašajno specifičnih i rodno neutralnih čestica u instrumenata te korištenje intervalnih i ordinalnih nasuprot nominalnih skala.

U odnosu na uzorak ispitanika, autori preporučuju korištenje većih reprezentativnih uzoraka te provođenje nacionalnih i inkluzivnih istraživanja, odnosno uključivanje pripadnika rodnih i seksualnih manjina. Isto tako, uključivanje što više fakultetskih ustanova, ali i istraživanje one populacije koja ne živi nužno na studentskom kampusu i onih koji ne studiraju, ali godinama odgovaraju populaciji studenata (populacija od 18 do 24 godine).

U većini analiziranih radova korišten je kvantitativni pristup, dok je kvalitativni pristup bio prisutan samo u jednom radu. Sukladno tome, autori u preporukama za buduća istraživanja

navode potrebu za stvaranjem dubljeg uvida u fenomen putem kvalitativnih istraživanja. Nadalje, dio istraživanja proveden je longitudinalno, a takav istraživački nacrt je i najpreporučljiviji zbog mogućnosti ispitivanja uzročno posljedičnih veza. Ovakav istraživački nacrt korišten je u onim istraživanjima u kojima se ispitivao utjecaj seksualne prisile na posljedice mentalnog i akademskog funkcioniranja. Istraživanja ovakvog tipa nisu česta, najveći je broj onih koji se odnose na mjerenja prevalencije seksualne viktimizacije odnosno počinjenja seksualnog nasilja. U dva su rada mjerene razlike u iskustvima doživljenog/počinjenog seksualnog nasilja kod studenata i studentica te kod studenata i nestudenata. Većina radova koji su uključeni u analizu, a odnose se na mjerenje prevalencije, sustavni su pregledni radovi.

Kao što je već navedeno u uvodu ovog rada, većina istraživanja fenomena seksualne prisile obuhvaća prigodni uzorak studenata, a vidimo da je takav slučaj i u radovima koji su uključeni u ovu analizu. Autori u preporukama naglašavaju važnost velikih, reprezentativnih uzoraka, ne samo studenata, već i onih koji odgovaraju toj dobi, a nisu uključeni u sustav visokoškolskog obrazovanja.

3.2. Korišteni ključni termini i definicija seksualne prisile

Prilikom analize primijećena je nekonzistentnost u odabiru termina kojim bi se definirala seksualna prisila. Ta se nekonzistentnost odnosila na krovni pojam koji su autori koristili. Najviše termina odnosilo se na seksualni napad, u 6 radova korišten je ovaj termin, dok je u 3 rada korišten termin seksualna viktimizacija, u 2 seksualno nasilje, a u jednom termin seksualna prisila.

Iako autori nude razne termine, definicije tih termina u mnogočemu su slične. Definicije seksualne prisile (odnosno seksualnog napada/seksualne viktimizacije/seksualnog nasilja) u analiziranim radovima sastoje od dva dijela. Prvi dio odnosi se na vrstu neželjenog kontakta, dok se drugi odnosi na strategiju kojima se taj kontakt pokušava ostvariti.

U većini radova (u njih 9) navedena je vrsta kontakta na koju se krovni pojam odnosi. Prvi se odnosio na seksualni odnos koji se navodi u 9 radova. Spolni odnos odnosi se na vaginalnu, oralnu ili analnu penetraciju penisom, prstom, predmetom ili na oralno genitalni kontakt. Definicije se razlikuje samo po tome da dio njih navodi na koji način je penetracija ostvarena

(penis, prst, predmet), dok većina to ne navodi. Seksualni kontakt druga je vrsta kontakta, navodi se u 8 radova, a odnosi se na ljubljenje, milovanje, dodirivanje dijelova tijela druge osobe na seksualan način. Neke definicije tu još dodaju trljanje o drugu osobu. Nijedan autor ne pojašnjava dodatno što znači diranje na seksualan način. U 2 rada nije navedena vrsta kontakta, već samo krovni pojam.

Iako se primjećuje sličnost kada je riječ o tipu kontakta, konfuznost stvara to što određeni autori koriste isti termin, a mjere različitu vrstu kontakta. Tako primjerice Anderson i suradnici (2014) mjere neželjeni seksualni odnos i kontakt koristeći krovni termin seksualno nasilje, dok Carey i suradnici (2018) mjere samo neželjeni spolni odnos pod istim krovnim pojmom. Isto tako, vidljivo je kako autori koriste različite krovne termine, no istražuju istu vrstu neželjenog seksualnog kontakta. Tako, primjerice Carey i suradnici (2015) pod terminom seksualna viktimizacija mjere neželjeni seksualni odnos i kontakt kao i Mumford i suradnici (2020) koji su kao krovni pojam koristili seksualni napad. Slučaj je i da autori koriste iste termine i mjere istu vrstu kontakta (Fedina i sur., 2018, Carey i sur., 2015), ali i da koriste različite termine koji uključuju različite vrste kontakata (Hines i sur., 2012, Anderson i sur., 2014).

Kada uvrstimo i vrstu strategije kao jednu od odrednica definiranja seksualne prisile javlja se još više mogućih opcija što stvara veću nejasnoću oko toga koje iskustvo možemo okarakterizirati kao seksualnu prisilu, a koje ne možemo.

3.3. Strategije seksualne prisile

Strategije prisile nisu uopće navedene u 2 od 11 uključenih radova. U jednom od tih radova mjerio se seksualni napad neovisno o kojoj vrsti kontakta je riječ i kojoj strategijom je taj kontakt ostvaren, dok je u drugom radu istraživani seksualni napad kroz 2 oblika neželjenog seksualnog kontakta (dodirivanje, milovanje, ljubljenje i spolni odnos), no strategije nisu navedene.

Prilikom analize prepoznato je 5 vrsta strategija: strategije uzbuđivanja, verbalne strategije, fizička sila, prijetnja fizičkom silom i onesposobljenost (intoksikacija).

Strategije uzbuđivanja prepoznate su samo u jednom radu, a odnose se na ljubljenje, milovanje, dodirivanje te na vlastito ili razodijevanje druge osobe. Važno je napomenuti kako strategiju uzbuđivanja treba razlikovati od seksualnog dodira kao vrste kontakta. Počinitelju može krajnji cilj biti dodirivanje i milovanje druge osobe i to može ostvariti primjerice verbalnim pritiscima ili silom, ali isto tako dodirivanje i milovanje mogu biti strategije kako bi se osobu navelo na stupanje u određenu seksualnu aktivnost.

Verbalne se strategije odnose na verbalne pritiske, kontinuirana nagovaranja, svađe, laži, prijetnje o prekidu odnosa, ekspresiju ljutnje. U 2 rada istraživana je ova strategija (u jednom se radu istraživao samo spolni odnos ostvaren verbalnim strategijama, a u drugom se uz spolni odnos istraživao i seksualni kontakt ostvaren ovom strategijom).

Fizička sila kao strategija (i prijetnja fizičkom silom) najčešće je istraživana strategija u analiziranim radovima. Javlja se u 9 od 11 analiziranih radova, a definirana je kao fizičko zadržavanje, udaranje, napad, blokiranje izlaza. U jednom radu je fizička prisila definirana kao fizički kontakt, opisana kao blokiranje izlaza i dodirivanje. U svih 9 radova je fizička prisila istraživana zajedno s prijetnjom fizičkom silom.

Posljednja vrsta strategije odnosi se na onesposobljenost odnosno intoksikaciju. Ovi se termini često koriste naizmjenično. Određeni su autori mjerili neželjeni seksualni kontakt ostvaren s onesposobljenom osobom, odnosno osobom koja nije u stanju dati pristanak zbog gubitka svijesti, jer spava ili je pod utjecajem psihoaktivnih tvari (intoksicirana). Dakle, možemo zaključiti kako je termin onesposobljenost širi termin od intoksiciranosti jer uključuje i ona stanja u kojem je osoba bez svijesti, no ne zbog korištenja psihoaktivnih stvari. Nadalje, u ovom radu termin onesposobljenost odnosi se na dvije mogućnosti, stanje u kojem je žrtva dobrovoljno konzumirala psihoaktivne tvari ili na nedobrovoljnu konzumaciju ostvarenu prevarom ili nagovorima. Autori u većini radova koriste termin onesposobljenost ne odvajajući seksualnu prisilu koja se dogodila zbog primjerice gubitka svijesti u odnosu na korištenje psihoaktivnih stvari. Prilikom korištenja oba termina (intoksiciranost i onesposobljenost) autori ne navode je li žrtva dobrovoljno konzumirala psihoaktivne tvari ili ne, odnosno je li počinitelj iskoristio onesposobljeno stanje žrtve ili ju je u to stanje on doveo. Vodeći se navedenim, u analizi je korišten samo jedan, zajednički termin, onesposobljenost žrtve.

Ova vrsta strategije istraživana je u 8 radova koji su uključeni u analizu. U 3 rada koristi se termin intoksikacija, a u 5 onesposobljenost (u 4 rada je ostvarivanje seksualnog kontakta zbog

onesposobljenosti osobe mjereno kao zaseban konstrukt, dok je u 1 radu mjereno zajedno sa strategijama fizičke sile i prijetnje fizičkom silom).

Iako primjećujemo sličnost strategija koje su prepoznate u analizi s već postojećom klasifikacijom strategija (Struckman-Johnson i sur., 2003), važno je napomenuti kako ne mjere svi autori sve vrste gore navedenih strategija. Kada uzmemo u obzir dvije vrste kontakta koje se mogu mjeriti i tome dodamo niz strategija koje autori mogu uključiti, rezultat je velik broj mogućih iskustava koja se mogu, ali i ne moraju označiti kao seksualna prisila. Sve ovo otežava donošenje unificirane definicije seksualne prisile, a samim time i mjerenje prevalencije. Ukoliko imamo velik broj različito operacionaliziranih i mjerenih iskustava seksualne prisile usporedba rezultata tih istraživanja je otežana ili čak i nemoguća.

3.4. Prevalencija seksualne prisile

Važno je napomenuti kako prilikom navođenja, ali i interpretacije stopa prevalencije seksualne viktimizacije ili počinjenja seksualnog nasilja treba voditi računa o metodološkim i konceptualnim okvirima pojedinog istraživanja.

Od 11 radova uključenih u analizu u njih 9 istraživana je isključivo stopa prevalencije seksualne viktimizacije, u 1 radu uz stope viktimizacije istraživane su i stope počinjenja, dok je u 1 radu istraživana samo prevalencija počinjenja seksualnog nasilja. Ovisno o tome mjeri li se prevalencija viktimizacije ili počinjenja, na koji način je prevalencija mjerena (tijekom cijelog perioda studiranja ili u posljednja 2 mjeseca od ispunjavanja upitnika), koji su konstrukti mjereni te kojim strategijama je ostvaren kontakt radovi su podijeljeni u 5 kategorija: prevalencija počinjenja seksualnog nasilja, prevalencija doživljenog seksualnog napada (bez podataka o prevalenciji ovisno o vrsti strategije), prevalencija doživljenog spolnog odnosa ostvarenog prisilom i/ili intoksikacijom, prevalencija doživljenog seksualnog kontakta ostvarenog prisilom i prevalencija doživljenog spolnog odnosa i seksualnog kontakta ostvarenog verbalnim strategijama.

3.4.1. Prevalencija počinjenja seksualnog nasilja

Anderson i suradnici (2019) navode da je 29,3% uzorka, kojeg su činili muški studenti, počinilo neki od oblika seksualnog nasilja. U radu je mjerena prevalencija neželjenog spolnog odnosa ostvarena verbalnim strategijama ili fizičkom prisilom i prijetnjom fizičke prisile. Prevalencija za spolni odnos ostvaren silom ili prijetnjom iznosila je 6,5%, dok je za odnos ostvaren verbalnim strategijama bila viša i iznosila je 19%. U drugom radu (Sutherland i sur., 2014) mjerena je stopa seksualnog nasilja koje su počinili studenti i studentice. Dio koji se odnosi na stopu prevalencije počinjenja seksualne viktimizacije počinjen od strane muških studenata već je analiziran u sistemskom preglednom radu Andersona i suradnika (2019). Budući da je broj radova koji istražuju studentice kao počiniteljice seksualnog nasilja izrazito mali, rad Sutherland i suradnica (2014) uključen je u analizu. Sutherland i suradnice (2014) navode kako je 3,8% studentica počinilo seksualno nasilje, od toga 45% seksualni kontakt ostvaren verbalnim pritiscima, 43,1% spolni odnos ostvaren intoksikacijom (kroz nagovore i pritiske) te 12,5% spolni odnos ostvaren prisilom.

Mali broj radova usmjerava se na počinjenje seksualnog nasilja, a još manji broj njih na ono počinjeno od strane ženskih ispitanica. Rad Andersona i suradnika (2019) sustavni je pregledni rad u koji je uključeno 78 studija i samim time nam daje širu sliku o počinjenju seksualnog nasilja od strane muških ispitanika. U analizi koja je predmet ovog rada nije identificiran niti jedan sustavni pregledni rad koji odgovara kriterijima uključivanja te mjeri počinjenje seksualnog nasilja od strane studentica.

3.4.2. Prevalencija doživljenog seksualnog napada

U 3 rada istraživana je prevalencija neželjenog seksualnog kontakta te neželjenog spolnog odnosa doživljenog tijekom studiranja. U 2 od 3 rada nisu navedene strategije kojima je taj odnos odnosno kontakt ostvaren (Kaufman i sur., 2019, Mumford i sur., 2020). U radu Muehlenhard i suradnika (2017) navedene su strategije prisile (fizička sila, prijetnja fizičkom silom i onesposobljenost), no nije navedena prevalencija s obzirom na pojedinu strategiju.

Kaufman i suradnice (2019) primarno su istraživale posljedice seksualnog napada, seksualnog uznemiravanja i nasilja u partnerskim vezama. Prevalencija seksualnog napada istraživala se jednom česticom. Autori navode kako je 133 ispitanika doživjelo seksualni napad (2% od cjelokupnog uzorka).

Drugi rad sistemski je pregledni rad Muehlenharda i suradnika (2017) gdje nije navedeno koji mjerni instrument je korišten u kojoj studiji. Prevalencija seksualnog napada odvojeno je mjerena za preddiplomski i diplomski studij. Autori navode kako 1 od 5 studentica na preddiplomskom i 1 od 4 studentica na diplomskom studiju doživi seksualni napad.

Mumford i suradnici (2020) mjerili su prevalenciju seksualnog napada pomoću Sexual Experience Survey (Koss i sur., 1987). Ovo je istraživanje specifično budući da, uz prevalenciju seksualne viktimizacije studenata i studentica, mjeri i onu doživljenu od strane nestudenata doživljenu u dobi od 18 do 24 godine. Prevalencija seksualnog napada je 24,6% (ženske žrtve 36%, muške žrtve 16%). Razlika između prevalencije viktimizacije studenata i nestudenata nije bila statistički značajna (studenti 25,1%, nestudenti 28,8%).

U dva su rada istraživana iskustva seksualne viktimizacije doživljena unazad 2 mjeseca od ispunjavanja upitnika (Hines i sur., 2012, Gambardelle i sur., 2020). Oba se rada odnose na iste konstrukte (neželjeni seksualni kontakt i neželjeni spolni odnos ostvaren uporabom fizičke sile, prijetnje fizičkom silom i onesposobljenošću žrtve) te su ih isto definirali. Prevalencija seksualne viktimizacije u istraživanju Gambardelle i suradnica (2020) mjerena je modificiranom verzijom University of New Hampshire Survey (Banyard i sur., 2004) i iznosila je 5,4%. Bitno je navesti kako oni ispitanici koji su doživjeli seksualnu viktimizaciju, a nisu naveli svoj spol i spol počinitelja nisu uključeni u analizu. Hines i suradnice (2012) mjerile su stopu prevalencije seksualne viktimizacije modificiranom verzijom University of New Hampshire Survey (Banyard i sur., 2007) i ona je kod studenata iznosila 3,2%, a kod studentica 6,6%. Hines i suradnice (2012) dodatno su istraživale prevalenciju seksualne viktimizacije u odnosu na strategiju koja je korištena. Neželjeni seksualni kontakt ostvaren prisilom doživjelo je 0,7% studenata i 3,3% studentica, prijetnjom 0,6% studenata i 0,5% studentica, a intoksiciranošću 1,5% studenata i 3,7% studentica. Prevalencije neželjenog spolnog odnosa ostvarenog prisilom iznosila je 0,6% za studente, 0,4% za studentice, prijetnjom 0,4% za oba spola te intoksiciranošću 1,9% za studente i 1,8% za studentice. Relativno niska stopa prevalencije kod oba rada može se objasniti kratkim vremenskim okvirom od 2 mjeseca unutar kojeg je viktimizacija ispitivana.

Iako svi radovi uključeni u analizu mjere samo onu viktimizaciju doživljenu tijekom studiranja, ta viktimizacija može biti mjerena na način da se studente pita jesu li imali iskustvo seksualne viktimizacije otkada su došli na fakultet ili kao u primjeru Gambardelle i suradnica (2020) i Hines i suradnica (2012) unazad 2 mjeseca od ispunjavanja upitnika. Stope prevalencije

dobivene u ova 2 rada ne možemo uspoređivati s radom Kaufman i suradnica (2019), Mumforda i suradnika (2020) i Muehlenhard i suradnika (2017), neovisno o tome što se mjerila ista vrsta kontakta ostvarena istim strategijama prisile. Vidimo kako su rezultati u radu Hines i suradnica (2012) i Gambardelle i suradnica (2020) slični. Isti slučaj je i kod radova Mumford i suradnika (2020) i Muehlenhard i suradnika (2017) gdje prevalencija iznosi oko 25%. Istraživanje Kaufman i suradnica (2019), specifično je budući da je fokus istraživanja na doživljenim posljedicama u odnosu na vrstu seksualne viktimizacije (seksualno uznemiravanje, seksualni napad, nasilje u partnerskim vezama), a ne na prevalenciji s obzirom na različite vrste prisile.

3.4.3. Prevalencija doživljenog spolnog odnosa ostvarenog prisilom i/ili intoksikacijom

Najčešće istraživani oblik seksualne prisile odnosi se na neželjeni spolni odnos ostvaren silom ili zbog intoksiciranosti žrtve. U radovima Carey i suradnika (2015) i Carey i suradnika (2018) istraživani su upravo takav oblik seksualne viktimizacije. Oba istraživanja koriste podatke prikupljene na istom uzorku, no u radu iz 2015. istraživana je primarno prevalencija, dok su oni iz 2018. istraživane posljedice. Stope prevalencije (Carey i sur., 2015) seksualne viktimizacije mjerene su revidiranom verzijom The Sexual Experiences Survey (Testa i sur., 2010). Seksualna viktimizacija mjerila se u 4 vremenske točke (prije dolaska na fakultet, nakon ljetnog i jesenskog semestra te nakon ljeta) za spolni odnos ostvaren fizičkom silom (i prijetnjom fizičke sile) te intoksikacijom. Prevalencija seksualne viktimizacije studentica nakon 1. godine iznosila je 15% za onaj spolni odnos ostvaren silom i 9% za onaj ostvaren zbog intoksikacije. Ovi rezultati djelomično se mogu usporediti sa rezultatima sustavnog preglednog rada Fedine i suradnica (2018). Od 34 rada koji su uključeni u analizu, većina njih (47%) mjerila je ključne konstrukte originalnom ili modificiranom verzijom Sexual Experiences Survey (Koss i Gidycz, 1985, Koss, Gidycz, Wisniewski, 1987, Koss i Oros, 1982). Autori u radu navode prevalenciju spolnog odnosa ostvarenog silom koja iznosi od 0,5% do 8,4% za žene (i pokušaj istog koji iznosi od 1,1% do 3,8%) te onog ostvarenog zbog intoksikacije koji iznosi od 1,8% do 14,2% za studentice. Sutherland i suradnice (2014) također su mjerile seksualnu viktimizaciju pomoću Sexual Experiences Victimization and Perpetration Survey (Koss i sur., 2006) i navode stopu prevalencije neželjenog spolnog odnosa ostvarenog silom koja iznosi 11,6% te onog ostvarenog zbog intoksikacije žrtve čija prevalencija iznosi 13,6% za studentice.

Prevalencija neželjenog spolnog odnosa kojeg su doživjeli muški studenti mjerena je u samo 2 istraživanja (Sutherland i sur., 2014, Fedina i sur., 2018). Sutherland i suradnice (2014) navode prevalenciju neželjenog spolnog odnosa ostvarenog prisilom i ona iznosi 11,6% te onog odnosa ostvarenog zbog intoksikacije žrtve čija prevalencija iznosi 15,2%. Fedina i suradnice (2018) navode stopu prevalencije za spolni odnos ostvaren prisilom te ona iznosi od 0,6% do 0,7% dok podataka za pokušaj nema, a prevalencija za spolni odnos ostvaren zbog intoksikacije žrtve iznosi 1,9%.

Podaci se ne mogu u potpunosti uspoređivati budući da Carey i suradnici (2015) navode podatke za spolni odnos ostvaren i prisilom i intoksikacijom zajedno s pokušajem istog, dok Fedina i suradnice (2018) navode te podatke odvojeno, a Sutherland i suradnice (2014) uopće nisu uključili pokušaj u analizu. Isto tako Carey i suradnici (2015) istraživali su samo studentice prve godine preddiplomskog studija, dok su Sutherland i suradnice (2014) i Fedina i suradnice (2018) istraživale studente i studentice na svim godinama studija.

3.4.4. Prevalencija doživljenog seksualnog kontakta ostvarenog prisilom

Ovakav tip prisile istraživan je samo u jednom radu i to u onom Fedine i suradnica (2018). Autorice navode prevalenciju od 1,8% do 34%, no u većini studija koje su bile uključene u analizu u njihovom preglednom radu stope prevalencije više su od 20%. Kod muških žrtava je taj postotak niži i iznosi od 4,8% do 31%, no 2 od sveukupno 3 studije koje su istraživale ovakav tip viktimizacije navele su stope prevalencije ispod 6%.

3.4.5. Prevalencija doživljenog spolnog odnosa i/ili seksualnog kontakta ostvarenog neagresivnim strategijama

Ovakav tip neželjenog spolnog odnosa odnosno kontakta istraživan je u 2 rada. Fedina i suradnice (2018) navode prevalenciju spolnog odnosa i spolnog kontakta ostvarenog verbalnim strategijama za studentice od 1,7% do 32% te za studente od 3,7% do 20%. Autorice su navele podatke za obje vrste kontakta zajedno, no pretpostavlja se kako se više stope prevalencije

odnose na „manje ozbiljan“ oblik seksualne viktimizacije, a to je seksualni kontakt ostvaren verbalnim strategijama u odnosu na spolni odnos ostvaren tim istim strategijama.

Sutherland i suradnice (2014) navode stopu prevalencije neželjenog seksualnog kontakta ostvarenog strategijama uzbuđivanja. Iako su oba rada mjerila neagresivne strategije prisile, ne može se reći da je riječ o istim strategijama. Sutherland i suradnice (2014) nisu mjerile seksualni kontakt (ili pokušaj) ostvaren primjerice lažima, prijetnjama o prekidu odnosa, nagovaranjima kao što su to mjerile Fedina i suradnice (2018), već tehnikama uzbuđivanja. Sutherland i suradnice (2014) navode stopu prevalencije seksualnog kontakta ostvarenog tehnikama uzbuđivanja od 49,4% od onih koji su imali barem jedno iskustvo seksualne prisile (ženske studentice 55%, muški studenti 31,7%).

3.5. Obilježja seksualne prisile s obzirom na spol počinitelja

Istraživanja počinjenja seksualnog nasilja izuzetno su rijetka. U ovu analizu uključena su samo 2 takva istraživanja, no u njima je navedena samo prevalencija počinjenja seksualnog nasilja prema strategijama, dok podataka o spolu počinitelja i obilježjima prisile nema.

U radu Gambardelle i suradnica (2020) ispitanici koji su doživjeli iskustvo seksualne prisile navode svoj spol i spol počinitelja što nam daje određene informacije o obilježjima prisile s obzirom na spol počinitelja. Kod ženskih počiniteljica su u većoj mjeri žrtve muškog spola (73,5%), osobe koje poznaju (prijatelji 35,3%, bivši ili sadašnji partneri 28,6%, poznanik 25,7% i stranac 8,6%) u odnosu na muške počinitelje. Ženske počiniteljice češće žive na kampusu (83,3% u odnosu na muškarce 67%). Žrtve muških počinitelja u 97,5% su ženskog spola. U 31,2% žrtve muških počinitelja navode da su bile prijatelji s njima, 31,2% poznanici, 19,4% stranci te 15,7% bivši ili sadašnji partneri. Kod počinitelja oba spola je u više od 50% slučajeva napad ostvaren tijekom ili nakon zabave (muški počinitelji 69,4%, ženske počiniteljice 65,4%) i najčešće ne dolazi do fizičkih ozljeda (kod žrtava koje je napao muškarac 5,9% njih navodi ozlijede, a kod onih koje je napala žena 2,9% navodi ozlijede). Što se tiče korištenja alkohola i droga postoci su uglavnom jednaki kod oba spola. Ženske počiniteljice su u 77% slučajeva konzumirale alkohol, a u 17,4% slučajeva droge, dok su muškarci u 78,3% slučajeva konzumirali alkohol, a u 15,6% slučajeva droge. Žrtve ženskih počiniteljica su u 84,4%

dobrovoljno konzumirale alkohol (u odnosu na žrtve muških počinitelja 79%) te droge u 30,2% slučajeva (u odnosu na žrtve muških počinitelja 13,2%).

Drugo istraživanje u kojem se navodi spol počinitelja kvalitativno je istraživanje Stermac i suradnica (2018). Autorice navode kako su sve ispitanice (27 njih) doživjele seksualnu viktimizaciju počinjenu od strane muškaraca. Alkohol ili droge konzumiralo je 7 od 27 njih (26%). Ispitanice navode kako je većina počinitelja romantični partner (7 njih) ili prijatelj (5 njih), a manji broj njih kolega na fakultetu, u studentskom domu ili na poslu (6), profesor ili poslodavac (2).

Budući da je u drugom radu riječ o kvalitativnom istraživanju čiji cilj nije generalizacija rezultata, već dublji uvid u određeni fenomen, ne možemo uspoređivati rezultate ova dva rada. No, primjetno je kako su određena obilježja prisile s obzirom na spol ista u oba rada, odnosno počinitelji u najvećoj mjeri ostvaraju neželjene seksualne kontakte sa žrtvom suprotnog spola koju poznaju, bilo da je riječ o poznaniku, kolegi ili prijatelju/partneru.

3.6. Posljedice seksualne prisile

Posljedice prisile istraživane su u 4 od 11 radova uključenih u analizu. Gambradella i suradnice (2020) istraživale su posljedice seksualne viktimizacije s obzirom na spol počinitelja. Posljedice su mjerene The General Health Questionnaire (GHQ-30; Goldberg i Hillier, 1979). U radu nisu navedene posljedice koje žrtve doživljavaju već to da se posljedice kod žrtava ne razlikuju s obzirom na spol počinitelja. Osim upitnika o zdravlju, ispitanici su ispunjavali i upitnik o konzumaciji alkohola i droga. Žrtve ženskih počiniteljica češće konzumiraju alkohol i marihuanu u odnosu na žrtve muških počinitelja. Razlike u korištenju ostalih droga (kokain/crack, speed, halucinogeni (LSD, gljive, PCP), ljepilo ili aerosol, heroin, ecstasy/Special K) nije bilo između žrtava ženskih i muških počinitelja.

Carey i suradnici (2018) navode kako 1 od 9 ispitanica koje su doživjele seksualni napad doživljavaju značajne negativne posljedice vezane uz mentalno zdravlje. One ispitanice koje su doživjele seksualni napad imaju 2.5 puta veću vjerojatnost za pojavom klinički značajnih depresivnih simptoma te 2 puta veću vjerojatnost za pojavu anksioznih simptoma.

Kaufman i suradnice (2019) navode kako je unatoč nižoj prevalenciji seksualnog napada, u odnosu na seksualno uznemiravanje i nasilje u intimnim vezama, značajnost negativnih

posljedica viša. Posljedice koje su se istraživale bile su psihičke, fizičke, bihevioralne i akademske. Psihičke su posljedice mjerene Brief Post-Traumatic Stress Disorder (Fullerton i Ursano, 2009). Ispitanici su navodili kako ih više ne vesele stvari koje su ih prije uveseljavale i kako se lako uznemire zbog iskustva seksualnog napada. Fizičke posljedice odnosile su se na promjene u navikama hranjenja i libidu. Gubitak apetita, prekomjerno jedenje te simptome bulimije navodi 25% ispitanika koji su doživjeli seksualni napad. Gubitak libida ili smanjen libido navodi 20% ispitanika. Bihevioralne su se posljedice odnosile na početak ili intenzivnije pušenje cigareta, konzumaciju alkohola i ilegalnih droga (ili korištenje lijekova na način koji nije propisan od strane liječnika) te na upuštanje (ili intenzivnije upuštanje) u rizična seksualna ponašanja zbog doživljenog iskustva seksualne viktimizacije. Kada je riječ o negativnim akademskim posljedicama ispitanici navode pad prosjeka, odustajanje od kolegija te kako nisu bili u stanju ići na posao ili dovršavati akademske zadatke.

Posljednji analizirani rad koji je istraživao posljedice seksualne prisile je kvalitativno istraživanje Stermac i suradnica (2018). Posljedice koje su žrtve navele odnose se na akademsko, akademsko-socijalno funkcioniranje, percepciju akademskog okruženja te na psihološke posljedice. Teškoće u jednom ili više područja navodi 26 (od 27) studentica koje su doživjele seksualnu viktimizaciju. Teškoće u akademskom funkcioniranju odnose se na pad prosjeka (18), izostanak s nastave/odustajanje od kolegija (10), promjene u vezi željene karijere (10), kašnjenje sa zadacima ili neobavljanje istih (8), želja za promjenom studija (4). Kada je riječ o akademsko-socijalnim teškoćama ispitanice navode kako rjeđe sudjeluju u događajima na kampusu (17) te drugim socijalnim okupljanima (14), ali i da se rjeđe uključuju u izvannastavne aktivnosti (5). Jednu ili više negativnih posljedica vezanih za psihološko zdravlje navodi 26 od 27 ispitanica, a te se posljedice odnose na: teškoće u fokusiranju (21 ispitanica), preveliko usmjeravanje na određene stvari i strah (21), fizičke simptome (13), anksioznost (11), depresiju (9) ili simptome traume (2).

Iako je fokus istraživanja na posljedicama doživljenim zbog seksualne prisile, sva su istraživanja mjerila drugačije konstrukte. Neovisno o nemogućnosti uspoređivanja rezultata, vidljivo je kako su negativne posljedice uzrokovane iskustvom seksualne prisile izrazito ozbiljne i kao takve utječu na svakodnevno funkcioniranje žrtve.

4. RASPRAVA

Seksualna prisila među mladima od 18. do 24. godine izrazito je kompleksan i problematičan fenomen. Krenemo li od definiranja samog pojma seksualne prisile nailazimo na mnoge probleme. Prvi se odnosi na nepostojanje unificiranog i općeprihvaćenog krovnog pojma. Kako u literaturi tako i u analiziranim radovima, uz termin seksualna prisila, koristi se širok niz drugih pojmova. Peterson i suradnici (2011) navode kako prilikom istraživanja istih ili sličnih iskustava određeni autori koriste pojam seksualna prisila dok će drugi koristiti termin seksualni napad ili seksualna agresija. U analiziranim radovima prepoznata su četiri različita termina, a to su seksualni napad, seksualna prisila, seksualna viktimizacija i seksualno nasilje, no razlika u odnosu na iskustva koje određeni pojam mjeri nije prepoznata.

Iako varijabilnost u krovnim pojmovima postoji, u definicijama pojma seksualne prisile (ili seksualnog nasilja/seksualnog napada/seksualne viktimizacije) prepoznata su dva zajednička kriterija. Prvi se odnosi na tip kontakta koji je ostvaren, odnosno na spolni odnos ili seksualni kontakt, a drugi na strategiju kojom je taj kontakt ostvaren. Strategije koje su prepoznate u analiziranim radovima odnose se na strategije uzbuđivanja, verbalne strategije, fizičku silu, prijetnju fizičkom silom te onesposobljenost i kao takve su usklađene s već postojećom kategorizacijom strategija seksualne prisile (Struckman – Johnson i sur., 2003).

Radovi koji su uključeni u analizu jasno pokazuju podzastupljenost istraživanja počinjenog seksualnog nasilja u odnosu na ono doživljeno. Samo 2 rada od 11 uključenih u analizu odnosi se na počinjenje seksualnog nasilja, a ovakva situacija vidljiva je i u literaturi, posebice za ženske počiniteljice (Koss i sur. 1987, prema Gámez-Guadix i sur., 2011). Razlog većoj usmjerenosti istraživača na viktimološke studije u odnosu na studije samoiskaza može biti veća nevoljkost ispitanika za prijavljivanjem počinjenja seksualne prisile nasuprot iskustvu seksualne viktimizacije. Autori (Farrington i sur. 2000, Piquero, Farrington i Blumstein, 2007, prema Ručević i sur., 2009) navode potencijalne razloge zbog kojih ispitanik može odbiti sudjelovati u istraživanju ili biti neiskren ukoliko sudjeluje, primjerice strah da će biti otkriven i procesuiran. Nadalje, stavovi znanstvene zajednice i stručnjaka prema počiniteljima seksualnih delikata i dalje su negativni (Craig, 2007). Taj razlog mogao bi biti djelomično objašnjenje zašto se veći dio autora usmjerava na istraživanje seksualne viktimizacije, a posljedično i osmišljavanje i provedbu preventivnih i tretmanskih aktivnosti, dok ista izostaje za počinitelje.

Stope prevalencije ostvarivanja neželjenog spolnog odnosa ostvarenog verbalnim strategijama i silom iznose 29,3% za muške studente (Anderson i sur., 2019). Rezultati su u skladu s onima Hinesa i Saudina (2003) koji navode kako je 29% studenata počinilo barem jednu aktivnost seksualne prisile koristeći verbalne i fizičke strategije. Sutherland i suradnice (2014) navode kako je 3,8% studentica (u odnosu na 14,5% studenata) ostvarilo s drugom osobom neželjeni seksualni kontakt ili spolni odnos verbalnim strategijama ili fizičkom silom. Najčešći oblik viktimizacije odnosio se na seksualni kontakt ostvaren verbalnim strategijama, dok postotak za spolni odnos ostvaren silom iznosi 12,5%.

Uzimajući u obzir vrstu kontakta i strategije kojima se taj kontakt ostvaruje moguće je istraživati i mjeriti širok niz različitih iskustava seksualne viktimizacije. Prikazom analiziranih radova primjetno je kako autori ne mjere uvijek isti tip kontakta i strategija. Dio njih u radovima navodi prevalenciju seksualnog napada bez pojašnjavanja kojim strategijama je kontakt ostvaren (Kaufman i sur., 2019, Mumford i sur., 2020) dok dio njih navodi strategije koje se istražuju, no ne navodi prevalenciju za svaki pojedinačni tip prisile (Muehlenhard i sur., 2017). Stope prevalencije doživljenog seksualnog napada iznose oko 25% odnosno 1 od 4 studentice doživjela je neki od oblika seksualne prisile, dok je taj broj za muške studente manji i iznosi oko 16% , odnosno svaki sedmi student (Muehlenhard i sur., 2017, Mumford i sur., 2020).

Kada se radovi podijele u kategorije, ovisno o tome na koji način se istraživao fenomen seksualne prisile i kako je uopće ona definirana, možemo primijetiti sličnosti u stopama prevalencije.

Tako se primjerice prevalencija spolnog odnosa ostvarenog prisilom ili intoksikacijom kreće od 0,5% do 15% za studentice, gdje većina rezultata pokazuje stope iznad 9%, a za muške studente iznosi od 0,6% do 15,2% (Sutherland i sur., 2014, Carey i sur, 2015, Fedina i sur., 2018). Ovi se podaci mogu usporediti s prijašnjim istraživanjima koja su mjerila prevalenciju prisile na spolni odnos u kojima se navodi da je 16% studenata te 22% studentica doživjelo prisilu na spolni odnos na spoju (Struckman-Johnson i Struckman-Johnson, 1988). Podaci za hrvatske studente različiti su, no treba voditi računa o načinu na koji je ovaj oblik viktimizacije ispitivan. Mamula i Dijanić Plašć (2007) ispitivale su zasebno pokušaj i ostvareni spolni odnos i nisu ispitivale prisilu ostvarenu zbog intoksikacije žrtve dok su strani autori sve navedeno ispitivali kao jedan konstrukt. Prevalencija seksualne prisile odnosila se na pokušaj silovanja kojeg je doživjelo 2,9% studentica i studenata, 2% nije sigurno može li se njihovo iskustvo tako

imenovati, silovanje je doživjelo 1,5% osoba, 0,8% nije sigurno može li se njihovo iskustvo nazvati silovanjem (Mamula i Dijanić Plašć, 2007).

Seksualni kontakt ostvaren uporabom fizičke sile istraživani su rjeđe od spolnog odnosa ostvarenog tom strategijom. Fedina i suradnice (2018) navode stope prevalencije oko 20% za studentice te 6% za studente. Ovi su podaci u skladu s istraživanjem provedenom među zagrebačkim studentima gdje je neželjena i prisilna dodirivanja tijela doživjelo 25,8% studentica i studenata, 2,6% nije sigurno može li se njihovo iskustvo tako imenovati

Posljednji tip seksualne viktimizacije koji je prepoznat u analiziranim radovima odnosi se na spolni odnos i seksualni kontakt ostvaren neagresivnim strategijama, odnosno strategijama uzbuđivanja i verbalnim strategijama. Sutherland i suradnice (2014) navode kako je pola ispitanika koji su imali barem jedno iskustvo seksualne prisile iskusilo neželjeni seksualni kontakt ostvaren tehnikama uzbuđivanja. Fedina i suradnice (2018) navode stope prevalencije za seksualni kontakt i spolni odnos ostvaren verbalnim pritiscima te one iznose od 1,7% do 32%. Autorice navode kako se pretpostavlja da se veća stopa prevalencije odnosi na seksualni kontakt, a niža na spolni odnos. U Hrvatskoj je istraživani samo spolni odnos ostvaren lažima, ucjenama i manipulacijom te prevalencija iznosi 3% za studentice i studente, dok 2,6% nije sigurno može li se njihovo iskustvo tako imenovati.

Dostupni podaci o obilježjima prisile s obzirom na spol počinitelja izrazito su rijetki. Već je navedeno kako su istraživanja počinjenja seksualnog nasilja izrazito rijetka, ona koja su i provedena najčešće ne istražuju obilježja prisile. Rezultati pokazuju kako počinitelji najčešće viktimiziraju osobe suprotnog spola te da ih poznaju, bilo da je riječ o bližem prijateljskom, intimnom ili poznanničkom odnosu (primjerice kolege na poslu, na fakultetu i sl.) (Stermac i sur., 2018, Gambardella i sur., 2020).

Rezultati koji se odnose na posljedice pokazuju širok niz negativnih ishoda koje žrtva navodi nakon proživljenog iskustva seksualne viktimizacije. Navedene posljedice odnose se na fizički, psihički, socijalni i akademski aspekt i kao takve remete svakodnevno funkcioniranje osobe. Budući da su radovi ispitivali različite konstrukte usporedba istraživanja međusobno nije moguća, no jasna je ozbiljnost i intenzitet posljedica koje žrtva doživljava. Prijašnja su istraživanja u skladu s rezultatima analiziranih radova te pokazuju kako osobe koje su proživjele iskustvo seksualne prisile doživljavaju niz kratkoročnih i dugoročnih negativnih posljedica (Centers for Disease Control and Prevention, 2004, Lloyd i Emery, 2000, prema Calhoun i sur., 2012).

5. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je analizirati obilježja fenomena seksualne prisile pregledom aktualne literature od 2010. do 2020. godine. Fenomen seksualne prisile predstavljen je kroz sljedeća obilježja: definiranje pojma prisile na seksualni odnos, prikaz prevalencije seksualne prisile kroz dostupna istraživanja, prikaz strategija seksualne prisile, prikaz obilježja prisile s obzirom na spol počinitelja, prikaz posljedica seksualne prisile kod žrtve te kroz prikaz metodoloških pristupa u istraživanju.

Generalno se može zaključiti kako su stope prevalencije seksualne viktimizacije i počinjenja seksualnog nasilja niže za one oblike seksualne prisile koji se odnose na spolni odnos nasuprot seksualnom kontaktu te za strategije više razine (fizička sila, prijetnja fizičkom silom, onesposobljenost žrtve) u odnosu na one niže razine (verbalni pritisci, strategije uzbuđivanja). Rezultati nam također pokazuju kako je stopa doživljenog iskustva seksualne viktimizacije viša za studentice, nego za studente te da su muškarci češće počinitelji seksualnog nasilja od žena, što je u skladu s postojećom literaturom. Neovisno o tome što muški ispitanici rjeđe od ženskih doživljavaju seksualnu viktimizaciju, stope prevalencije u toj populaciji nikako nisu zanemarive, već pozivaju na dodatna istraživanja kako bi se što bolje i jasnije razumio ovaj fenomen. Slučaj je isti i za počinjenje seksualne prisile od strane ženskih počiniteljica, područje je to koje zahtjeva dodatna istraživanja.

Temeljem svega navedenog, vidljivo je kako je seksualna prisila fenomen koji je raširen među populacijom mladih, posebice studenata te da nosi niz negativnih posljedica za one koji je dožive.

Istraživanje fenomena seksualne prisile nosi potencijalna ograničenja. Prilikom pretrage baza podataka moguće je da nisu identificirani određeni radovi koji bi udovoljavali kriterijima uključivanja i donijeli vrijedna saznanja. Nadalje, radovi koji su uključeni u analizu većinski se odnose na populaciju studenata (samo jedno istraživanje uključuje ispitanike koji nisu uključeni u sustav visokoškolskog obrazovanja) i ne uključuju rodne i seksualne manjine. Isto tako, studentska populacija u ovim radovima odnosi se na studente američkih i kanadskih sveučilišta. Vodeći se navedenim, sva saznanja i zaključci ograničeni su na ovu populaciju.

Budući da u Hrvatskoj postoji minimalan broj istraživanja koja se odnose na seksualnu prisilu među mladima, provesti istraživanje ovakvog tipa postavlja se kao imperativ. Ovaj bi rad

mogao poslužiti kao temelj u osmišljavanju i provođenju istraživanja na temu seksualne prisile čime bi se fokus usmjerio i na one oblike seksualnog nasilja koji se izrazito rijetko istražuju (primjerice neželjeni seksualni kontakt i spolni odnos ostvareni strategijama uzbuđivanja ili verbalnim pritiscima).

Rezultati ovakvog istraživanja, osim što bi dali jasnu sliku o postojanju odnosno opsegu fenomena, služili bi i za osmišljavanje preventivnih i tretmanskih aktivnosti.

6. LITERATURA

Abbey, A., Jacques-Tiura, A. J. (2010). Sexual Assault Perpetrators' Tactics: Associations With Their Personal Characteristics and Aspects of the Incident. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(14), 2866–2889.

Anderson, R. E., Silver, K. E., Ciampaglia, A. M., Vitale, A. M., Delahanty, D. L. (2019). The Frequency of Sexual Perpetration in College Men: A Systematic Review of Reported Prevalence Rates From 2000 to 2017. *Trauma, Violence, & Abuse*, 1(15), 1-15.

Aosved, A. C., Long, P. J., Voller, E. K. (2011). Sexual revictimization and adjustment in college men. *Psychology of Men & Masculinity*, 12(3), 285–296.

Banyard, V. L., Ward, S., Cohn, E. S., Plante, E. G., Moorhead, C., Walsh, W. (2007). Unwanted Sexual Contact on Campus: A Comparison of Women's and Men's Experiences. *Violence and Victims*, 22(1), 52–70.

Black, M. C., Basile, K. C., Breiding, M. J., Smith, S. G., Walters, M. L., Merrick, M. T., Chen, J., Stevens, M. R. (2011). The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 Summary Report. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.

Bouffard, L., Goodson, A. (2017). Sexual coercion, sexual aggression, or sexual assault: how measurement impacts our understanding of sexual violence, *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 9(4), 269-278.

Calhoun, K. S., Mouilso, E. R., Edwards K. M., (2012). Sexual assault among college students. U: McNulty, R. (2012), ur., *Sex in college: The things they don't write about*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO,LLC. 263-288.

Carey, K. B., Durney, S. E., Shepardson, R. L., Carey, M. P. (2015). Incapacitated and forcible rape of college women: Prevalence across the first year. *Journal of Adolescent Health*, 56, 678-680.

Carey, K. B., Norris, A. L., Durney, S. E., Shepardson, R. L., Carey M. P. (2018). Mental Health Consequences of Sexual Assault among First-Year College Women, *Journal of American College Health*, 1-7.

Craig, L., A. (2007). The impact of training on attitudes towards sex offenders, *Journal of Sexual Aggression: An international, interdisciplinary forum for research, theory and practice*, 11 (2), 197-207.

Čvek, A., Tucak Junaković, I. (2020). Prevalencija, vrste i prediktori seksualne agresije u studenata. *Društvena istraživanja*, 29 (3), 431-452.

Državni zavod za statistiku (2020). Statistički pregled: Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2019. Zagreb.

Fedina, L., Holmes, J. L., Backes, B. L. (2018). Campus Sexual Assault: A Systematic Review of Prevalence Research From 2000 to 2015. *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(1), 76–93.

Gambardella, G., Benz, M., Hines, D. A., Palm Reed, K. M. (2020). A Descriptive Analysis of College Students' Experiences of Female Perpetrated Sexual Assault, *Journal of Contemporary Criminal Justice* 00(0), 1-19.

Gámez-Guadix, M., Straus, M. A., Hershberger, S. L. (2011). Childhood and Adolescent Victimization and Perpetration of Sexual Coercion by Male and Female University Students. *Deviant Behavior*, 32(8), 712-742.

Hines, D. A., Saudino K. J. (2003). Gender Differences in Psychological, Physical, and Sexual Aggression among College Students using the Revised Conflict Tactics Scales. *Violence and Victims* ,18(2), 197–217.

Hines, D. A., Armstrong, J. L., Reed, K. P., Cameron, A. Y. (2012). Gender Differences in Sexual Assault Victimization Among College Students. *Violence and Victims*, 27(6), 922–940.

Kaufman, R. M., Tsang, S. W., Sabri, B., Budhathoki, C., Campbell, J. (2019). Health and Academic Consequences of Sexual Victimization Experiences among Students in a University Setting. *Psychol Sex.*, 10(1), 56–68.

Kazneni zakon Republike Hrvatske, Narodne novine NN 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019.

Kirkpatrick, C., Kanin, E. (1957). Male Sex Aggression on a University Campus. *American Sociological Review*, 22(1), 52.

Krahé, B., Tomaszewska, P., Kuyper, L., Vanwesenbeeck, I. (2014). Prevalence of sexual aggression among young people in Europe: A review of the evidence from 27 EU countries. *Aggression and Violent Behavior*, 19(5), 545–558.

Mamula, M., Dijanić Plašć, I. (2007). *Rodna prizma seksualnih prava mladih*. Zagreb: Ženska soba.

Mamula, M., Vukmanić, M., Hojt, A., Zore, P. (2011). *Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000. – 2010*. Zagreb: Ženska soba.

Ministarstvo unutarnjih poslova (2020). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini*. Zagreb.

Muehlenhard, C. L., Peterson, Z. D., Humphreys, T. P., Jozkowski, K. N. (2017). Evaluating the One-in-Five Statistic: Women's Risk of Sexual Assault While in College. *The Journal of Sex Research*, 54(4-5), 549–576.

Mumford, E. A., Potter, S., Taylor, B. G., Stapleton, J. (2020). Sexual Harassment and Sexual Assault in Early Adulthood: National Estimates for College and Non-College Students. *Public Health Reports*, 00(0), 1-5.

Mustapha, C. (2014). *Women's and Men's Reactions to Being Sexually Coerced: A Quantitative and Qualitative Analysis*. Magistarski rad. University of Kansas.

Novoselec, P. (2012). Glava šesnaesta (XVI.) Kaznena djela protiv spolne slobode: IV. Bludne radnje. U: Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S., ur, *Kazneno pravo: posebni dio*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 220-222.

Palmer, R. S., McMahon, T. J., Rounsaville, B. J., Ball, S. A. (2009). Coercive Sexual Experiences, Protective Behavioral Strategies, Alcohol Expectancies and Consumption Among Male and Female College Students. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(9), 1563–1578.

Peterson, Z. D., Voller, E. K., Polusny, M. A., Murdoch, M. (2011). Prevalence and consequences of adult sexual assault of men: Review of empirical findings and state of the literature. *Clinical Psychology Review*, 31(1), 1–24.

Pugh, B., Becker, P. (2018). Exploring Definitions and Prevalence of Verbal Sexual Coercion and Its Relationship to Consent to Unwanted Sex: Implications for Affirmative Consent Standards on College Campuses. *Behavioral Sciences*, 8(8), 69.

Ručević, S., Ajduković, M., Šincek, D. (2009). Razvoj upitnika samoiskaza rizičnog i delinkventnog ponašanja mladih (SRDP-2007). *Kriminologija & socijalna integracija*, 17 (1), 1-11.

Slavikovski, L. (2018). Znanja, iskustva i stavovi studenata/ica relevantnih fakulteta o seksualnom nasilju. Magistarski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Stermac, L., Bance, S., Cripps, J., Horowitz, S. (2018). Sexual Coercion and Women's Education: A Pilot Study. *Violence and Gender*, 5(2), 110–118.

Struckman-Johnson, C., Struckman-Johnson, D. (1998). The dynamics and impact of sexual coercion of men by women. U: P. B. Anderson, C. Struckman-Johnson (1998), ur. *Sexually aggressive women: Current perspectives and Controversies*. Guilford Press. 121–143.

Struckman-Johnson, C., Struckman-Johnson, Anderson, P. B. (2003). Tactics of sexual coercion: When men and women won't take no for an answer, *Journal of Sex Research*, 40(1), 76-86.

Sutherland, J. L., Amar, A. F., Sutherland, M. A. (2014). Victimization and Perpetration of Sexual Violence in College-Aged Men and Women. *Journal of Forensic Nursing*, 10(3), 153–159.

White, J. W., Smith, P. H. (2004). Sexual Assault Perpetration and Reperpetration. *Criminal Justice and Behavior*, 31(2), 182–202.

World Health Organization (2002.). World report on violence and health. Geneva. Dostupno na: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/ [24. srpnja 2020.]

World Health Organization (2011). Violence against women. Fact sheet br. 239. Dostupno na: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs239/en/>. [24. srpnja 2020.]

7. PRILOG

Prilog 1: Tablični prikaz uključenih radova sažetih prema jedinicama analize

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cijl rada	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Oblježja prisile	Posljedice	Preporuke za buduća istraživanja	Zaključak
1. GAMBARDELLA I SUR. (2020)	Vrsta: longitudinalno retrospektivno istraživanje Cilj: istražiti iskustva studenta koji su doživjeli seksualni napad počinjen od strane ženskih počiniteljica te usporediti ta iskustva s onima u kojima je počinitelj muškog spola	Studenti i studentice prediplomskih i diplomskih studija 4 Američka sveučilišta (n=11.165) Subuzorak: oni koji su doživjeli seksualnu viktimizaciju (n= 610)	Seksualni napad Seksualni kontakt (ljubljenje, milovanje, diranje na seksualan način ili pokušaj istog, ne uključujući spolni odnos) Spolni odnos (bilo koji oblik spolne penetracije, uključujući vaginalni, oralni i analni spolni odnos)	Fizička prisila Prijetnja fizičkom prisilom Onesposob- ljenost	5.4% ispitanika doživjelo je seksualnu viktimizaciju (i identificiralo svoj spol i spol počinitelja). Prevalencija prema strategijama prisile nije navedena u radu	Žrtve ženskih počiniteljica najčešće su: muškog spola, poznate osobe. U većini slučajeva je počiniteljica bila pod utjecajem alkohola Žrtve muških počinitelja najčešće su ženskog spola, žrtve su češće stranci (19%). U većini slučajeva je počinitelj bio pod utjecajem alkohola. Oba spola: pola napada odvije se tijekom ili nakon zabave i najčešće ne dolazi do fizičkih ozljeda.	U radu su navedene samo posljedice kod žrtve u odnosu na spol počinitelja. Nema razlike u generalnom zdravlju žrtava obzirom na spol počinitelja. Žrtve ženskih počiniteljica navode češću konzumaciju marihuane i alkohola	Određiti adekvatan vremenski okvir unutar kojeg se mjere proživljena iskustva Uključiti više fakulteta Voditi računa o tome da isti ispitanici ne ispunjavaju upitnik više puta (oprez zbog anonimnosti)	Relativno niska prevalencija može se objasniti kratkim vremenskim okvirom unutar kojeg se ispitivala (unazad 2 mjeseca od ispunjavanja upitnika) U istraživanje nisu uključene strategije pritiska putem zavođenja i kontinuirani nagovori (česta strategija ženskih počiniteljica) što je moglo utjecati na prevalenciju

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Obilježja prisile	Posljedice	Preporuke za buduća istraživanja	Zaključak
2. HINES I SUR. (2012)	Vrsta: transverzalno retrospektivno istraživanje Cilj: istražiti razlike u iskustvima seksualne viktimizacije s obzirom na spol, kontekst u kojem se napad javlja te prediktore seksualne viktimizacije.	Studenti jednog američkog sveučilišta (n=1916)	Seksualni napad Seksualni kontakt (ljubljenje, milovanje, diranje na seksualan način ili pokušaj istog, ne uključujući spolni odnos) Spolni odnos (bilo koji oblik spolne penetracije, uključujući vaginalni, oralni i analni spolni odnos)	Fizička prisila Prijetnja fizičkom prisilom Onesposoblj enost	Iskustvo seksualne viktimizacije: (M=3.2%, Ž=6.6%) Seksualni kontakt ostvaren: prisilom (M=0.7%, Ž=3.3%), prijetnjom (M=0.6%, Ž=0.5%), intoksikacijom (M=1.5%, Ž=3.7%). Spolni odnos ostvaren: prisilom (M=0.6%, Ž=0.4%), prijetnjom (M=0.4%, Ž=0.4%), intoksikacijom (M=1.9%, Ž=1.8%).	Nije istraživano u ovom radu. Nije istraživano u ovom radu.	Nije istraživano u ovom radu. Nije istraživano u ovom radu.	Voditi računa o tome da isti ispitanici ne ispunjavaju upitnik više puta (oprez zbog anonimnosti) Određiti adekvatan vremenski okvir unutar kojeg se mjere proživljena iskustva Provoditi longitudinalna istraživanja	Žene imaju 2 puta veću vjerojatnost da će doživjeti seksualnu viktimizaciju. Relativno niska prevalencija može se objasniti kratkim vremenskim okvirom unutar kojeg se ispitivala (unazad 2 mjeseca od ispunjavanja upitnika)

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Obilježja prisile	Posljedice	Preporuke za buduća istraživanja	Zaključak
3. ANDERSON I SUR. (2019)	Vrsta: sistemski pregledni rad Cilj: istražiti prevalenciju počinjenja seksualnog nasilja	n= 78 studija objavljenih od 2000. do 2017. godine (uzorak čine muški američki i kanadski studenti)	Seksualno nasilje Spolni odnos Seksualni kontakt i seksualno uznemiravanje nisu uključeni	Verbalne strategije (verbalni pritisci, prijetnje o prekidu odnosa, ekspresija ljutnje) Fizička prisila (uključujući i prijetnju fizičkom prisilom i onesposoblj avanje)	Iskustvo počinjenja seksualnog nasilja (29.3%) Spolni odnos ostvaren verbalnim strategijama (19%) Spolni odnos ostvaren fizičkom prisilom (6.5%)	Nije istraživano u ovom radu.	Nije istraživano u ovom radu.	Korištenje kvalitativnog pristupa Nacionalna i inkluzivna istraživanja Rodno neutralna pitanja u upitnicima Jasnija operacionalizacija ključnih konstrukata Koristiti intervalne i ordinalne nasuprot nominalnih skala	Prevalencija počinjenja seksualnog nasilja ovisi o vrsti konstrukta koji se mjeri te njegovoj operacionalizaciji, ali i o mjernom instrumentu koji se koristi.

* jedna od pet američkih studentica seksualno je napadnuta tijekom studiranja (The White House, 2014., prema Muehlenhard i sur., 2017)

** postoci su poredani na način da je prvi postotak u kategoriji Preddiplomski studij rezultat istog istraživanja kao i prvi broj u kategoriji Diplomski studij

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cijl rada	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Obliježja prisile	Posljedice	Preporuke za buduća istraživanja	Zaključak
4. MUEHLENHARD I SUR. (2017)	Vrsta: sistemski pregledni rad Cijl: empirijski evaluirati radove koji istražuju prevalenciju seksualne viktimizacije na studentskim kampusima te potvrditi ili opovrgnuti „one in five“ statistiku*	n = 4 studije Uzorak čine ženske američke studentice	Seksualni napad ili pokušaj istog: Spolni odnos (vaginalna, oralna ili analna penetracija penisom, prstom ili oralno genitalni kontakt) Seksualni kontakt (ljubljenje, dodirivanje, milovanje dijelova tijela druge osobe ili trljanje u nekog na seksualan način)	Fizička prisila (uključujući i prijetnju fizičkom silom) Onesposoblj enost	Seksualni napad za: preddiplomski studij (14%, 19%, 20.5%, 23.1%)** ≈ 1/5 diplomski studij (16.1%, 26.3%, 25.1%, 27.2%)** ≈ 1/4	Nije istraživan o u ovom radu.	Nije istraživano u ovom radu.	Jasno razgraničiti i definirati različite forme seksualne viktimizacije Uključiti i one “manje ozbiljne“ oblike seksualne viktimizacije Voditi računa o operacionalizaciji ključnih konstrukata Definirati seksualni napad kao kontinuum	Rizik za seksualnu viktimizaciju nije isti za sve fakultete i za sve skupine žena Prevalencija varira ovisno o definiciji pojma Statistika „one in five“ vjerodostojan je prikaz seksualne viktimizacije američkih studentica

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Obilježja prisile	Posljedice	Preporuke za buduća istraživanja	Zaključak
	Vrsta: sistemski pregledni rad. Cilj: istražiti prevalenciju seksualne viktimizacije	n = 24 (sve studije uključuju ženske studentice, a 12 uključuje muške studente)	Seksualna viktimizacija (uključujući i pokušaj) Spolni odnos (vaginalni, oralni ili analni spolni odnos)	Fizička prisila (i prijetnja prisilom)	Spolni odnos ostvaren uporabom fizičke sile (Ž* žrtve 0.5 – 8.4%, M žrtve 0.6% - 0.7%), pokušaj istog (Ž žrtve 1.1% - 3.8%) Spolni odnos ostvaren onesposobljavanjem – žrtva pod utjecajem psihoaktivnih tvari (Ž žrtve 1.8% - 14.2%, M žrtve 1.9%)		Jasna definicija ključnih konstrukata te njihovo odvojeno mjerenje Zasebno mjerenje viktimizacije koja se dogodila tijekom studiranja i one koja se dogodila ranije	Ona istraživanja koja su koristila širu definiciju seksualne viktimizacije dolazila su do veće prevalencije.	
5.	objavljene od 2000. do 2015. godine te predložiti smjernice za buduća istraživanja, prevenciju i tretman		Seksualni kontakt (ljubljenje, milovanje, maženje ili drugi oblici seksualnog dodira isključujući spolni odnos) Široka definicija seksualnog napada i silovanja koja je uključivala niz iskustava seksualne viktimizacije	Onesposobljenost	Seksualni kontakt ostvaren uporabom fizičke sile (Ž žrtve 1.8% - 34%, u većini studija prevalencija iznad 20%, M žrtve 4.8% - 31%, u 2 od 3 studije prevalencija ispod 6%). Spolni odnos i seksualni kontakt ostvareni verbalnim strategijama kao što je zastrašivanje, verbalni pritisci, laži, prijetnje o prekidu odnosa, kontinuirane svađe (Ž žrtve 1.7% - 32%, M žrtve 3.7% i 20%)** Šire značenje seksualnog napada i silovanja (Ž žrtve 6% - 44%, M žrtve 1.4% - 3.2%) Obilježja prisile i posljedice nisu istraživane u ovom radu.		Dodatno istražiti „hook up“ kulturu i „freeze“ reakciju kod žrtava seksualne viktimizacije Korištenje ponašajno specifičnih čestica u upitniku Istražiti studente pripadnike nacionalnih i seksualnih manjina	Najučestaliji oblik seksualne viktimizacije je neželjeni seksualni kontakt, silijedi ga neželjeni spolni odnos ostvaren onesposobljavanjem i na skajju spolni odnos ostvaren fizičkom silom.	

* u onim istraživanjima u kojima su uključeni ispitanici oba spola oznaka Ž koristit će se za podatke koji se odnose na ispitanice ženskog spola, a oznaka M za ispitanike muškog spola

** prevalencija od 1.7% i 3.7% odnosila se na spolni odnos ostvaren verbalnim strategijama, dok su se viši postoci odnosili uz spolni odnos i na neželjeni seksualni kontakt

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Obilježja prisile	Posljedice	Metodološki pristup	Zaključak
6. SUTHERLAND I SUR. (2014)	Vrsta: transverzalne retrospektivno istraživanje Cilj: istražiti prevalenciju iskustva doživljenog i počinjenog seksualnog nasilja kod studenta i studentica	n = 1978 studenta prediplomskog i diplomskog studija na 3 Američka sveučilišta (1829 ispunilo upitnik doživljenog, a 1749 počinjenog seksualnog nasilja)	Seksualno nasilje: Spolni odnos (i pokušaj): vaginalna, oralna ili analna penetracija penisom, prstom ili predmetom Seksualni kontakt: ljubljenje, milovanje, dodirivanje intimnih dijelova tijela (usne, grudi/prsa, međunožje, stražnjica) ili pokušaj razodjevanja ne uključujući seksualnu penetraciju	Strategije uzbuđivanja Prisila (prijetnja prisilom Intoksika- cija	Doživljeno seksualno nasilje – 38% od ukupnog uzorka (Ž – 42.6%, M – 28.7%). Seksualni kontakt ostvaren strategijama uzbuđivanja – 49.4% (Ž – 55%, M – 31.7%) Intoksikacija nagovorima i pritiscima s ciljem ostvarivanja spolnog odnosa – 44% (Ž – 43.1%, M – 7%) Spolni odnos ostvaren prisilom – 11.6% (Ž i M jednako – 11.6%) Počinjeno seksualno nasilje – 5.5% od ukupnog uzorka (Ž – 3.8%, M – 14.5%) Seksualni kontakt ostvaren strategijama uzbuđivanja – 48% (Ž – 45%, M – 52.5%) Intoksikacija nagovorima i pritiscima s ciljem ostvarivanja spolnog odnosa – 48% (Ž – 43.1%, M – 47%) Spolni odnos ostvaren prisilom – 0.4% (Ž – 12.5%, M – 3.3%)	Obilježja prisile i posljedice nisu istraživane u ovom radu.	Čestice u upitniku rodno neutralne Uporaba ponašajno specifičnih pitanja Veća usmjerenost istraživača na počinitelje Kvalitativna istraživanja koja bi dala bolji uvid u fenomen	Neželjeni seksualni kontakt te intoksikacija nagovorima i pritiscima s ciljem ostvarivanja seksualnog odnosa najčešći su oblici seksualnog nasilja.	

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cij rad	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Obilježja prisile	Posljedice	Preporuke za buduća istraživanja	Zaključak
	Vrsta: kvalitativno istraživanje kao dio pilot studije Cilj: dublji uvid u to kako iskustvo seksualne viktimizacije utječe na akademsko funkcioniranje, stavove i mentalno zdravlje žrtava	n = 27 studentica preddiplom skog studija u Kanadi	Seksualno nasilje (termin nije definiran u radu)	Verbalni pritisici na seksualni odnos Fizički kontakt (blokiranje izlaza, dodirivanje) Društveni pritisak Implicitna prijetnja vezana uz posao	Verbalni pritisici - 16 ispitanica (59%) Fizički kontakt - 14 ispitanica (52%) Društveni pritisak – 9 ispitanica (33%) Implicitna prijetnja – 3 ispitanice (11%)	Počinitelji su svi muškog spola. 7 od 24 počinitelja bilo je pod utjecajem alkohola ili ilegalnih droga. Počinitelj je najčešće osoba poznata žrtvi (20 od njih 27 su prijatelji, poznanci, kolege)	Akadske: 26 studentica navodi negativne posljedice (pad prosjeka, izostanak s nastave, kašnjenje sa zadacima, promjene u vezi željene karijere) Akademsko – socijalne: manje pohađanje ili odustajanje od: događaja na kampusu, društvenih događanja, izvannastavnih aktivnosti i kolegija Percepcija akademskog okruženja: 26 studentica navodi manjak osjećaja sigurnosti i apatiju prema obrazovanju te razočaranje u fakultetski sustav prevencije i podrške Psihološke posljedice: 26 ih doživljava (teškoće u koncentraciji, strah, pretjerana okupacija, fizičke simptome, anksioznost i depresivnost)	Usmjeriti se na specifične forme seksualne viktimizacije Usmjeriti se na seksualno nasilje izvan kampus seksualne viktimizacije ne moraju nužno dovesti do ozbiljnijih posljedica ili oni „manje ozbiljni“ do lakših posljedica	
7. STERMAC I SUR. (2018)									

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cijl rada	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Obilježja prisile	Posljedice	Preporuke za buduća istraživanja	Zaključak
	Vrsta: komparativno istraživanje Cilj: istražiti prevalenciju seksualne viktimizacije tijekom rane odrasle dobi (18. – 24. godine)	N = 893 osobe starije od 18 godina* 2/3 uzorka činili studenti, 21% osobe koje nisu studenti u dobi od 18 do 29 godina	Seksualni napad (definicija nije navedena u radu): Seksualni kontakt (ljubljenje, milovanje, dodirivanje) Spolni odnos (uključujući i pokušaj)	Nisu navedene.	¼ (24.6%) doživjelo seksualni napad Studenti 25.1%, nestudenti 28.8% Žene žrtve 36% Muškarci žrtve 16% Ispitanici u dobi 18 – 29 godina navode veću stopu prevalencije od ispitanika iznad 30 godina	Nisu istraživane u ovom radu	Nije istraživano u ovom radu.	Jasna operacionalizac ija konstrukta Longitudinalna istraživanja Mjerenje kontaktnih i beskontaktnih oblika seksualnog napada odvojeno Veći uzorci	Visoka prevalencija seksualne viktimizacije za studente i nestudente Ne postoji razlika između studenata i nestudenata u prevalenciji doživljenog napada Vjerojatnost za seksualni napad kod žena je skoro 3 puta veća nego kod muškaraca Ispitanici u dobi 18 – 29 godina navode 1.5 puta veću stopu prevalencije seksualnog napada od ispitanika iznad 30 godina

8. MUMFORD I SUR. (2020)

* upitnik se odnosio na ona iskustva seksualne viktimizacije doživljena tijekom studiranja (za studente) ili u dobi od 18. do 24. godine (za nestudente)

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cilj rada	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Obilježja prisile	Posljedice	Preporuke za buduća istraživanja	Zaključak
	Vrsta: longitudinalno prospektivno istraživanje	N = 483 američke studentice 1. godine prediplomskog mskog studija	Seksualni napad (neželjeni seksualni ishod uključujući: Spolni odnos (oralni, vaginalni i analni i pokušaj istog)	Verbalni pritisци (nisu uključeni u analizu) Fizička sila Prijetnja fizičkom silom Intoksikacija	12% ispitanica doživjelo je seksualni napad (u radu nije navedena prevalencija ovisno o korištenoj strategiji)	Nije istraživano u ovom radu.	1 od 9 ispitanica doživljava klinički značajne negativne posljedice vezane uz mentalno zdravlje One ispitanice koje su doživjele seksualni napad imaju 2.5 puta veću vjerojatnost za pojavom klinički značajnih depresivnih (a 2 puta veću vjerojatnost za pojavom anksioznih) simptoma od onih studentica koje nisu doživjele	Voditi računa o vremenskom okviru, prikupljanje podataka u kraćem periodu nakon doživljenog seksualnog nasilja kako bi se utvrdile kratkoročne posljedice	Visoka stopa prevalencije seksualnog napada među studenticama prve godine prediplomskog studija Povezanost negativnih simptoma mentalnog zdravlja i doživljenog iskustva seksualne viktimizacije
10. CAREY I SUR. (2018)			Seksualni kontakt (neželjeno dodirivanje) nije uključeno u analizu						

Redni broj/ autor (godina rada)	Vrsta i cijl rada	Uzorak	Korišteni termini i definicija	Strategije prisile	Prevalencija	Obilježja prisile	Posljedice	Preporuke za buduća istraživanja	Zaključak
11. CAREY I SUR. (2015)	Vrsta: longitudinalno retrospektivno istraživanje Cilj: istražiti prevalenciju neželjenog spolnog odnosa u 4 vremenske točke*	N = 483 američkih studentica 1. godine preddiplomsko g studija	Seksualna viktimizacija Seksualni kontakt (dodirivanje, milovanje, ljubljenje) – podaci nisu navedeni	Verbalni pritisci – podaci nisu navedeni Fizička sila Prijetnja fizičkom silom	Prevalencija tijekom 1. godine 15% studentica doživjelo silovanje (ili pokušaj) ostvaren intoksikacijom, a 9% fizičkom silom Početkom 2. godine 26% doživjelo silovanje (ili pokušaj) ostvaren intoksikacijom, a 22% fizičkom silom (cjeloživotna prevalencija)	Nije istraživano u ovom radu	Nije istraživano uključiti više fakultetskih ustanova	U istraživanje za buduća istraživanja	Visoka stope prevalencije seksualne viktimizacije Silovanje ostvareno intoksikacijom najčešća strategija (83% svih silovanja u uzorku)